

**TALSPRÅKLIGA OCH FINLANDSSVENS-
KA ORD I LÄROBÖCKER I SVENSKA –
FÖREKOMST OCH ANGIVELSE AV STIL-
NIVÅ**

Josefiina Viertoma

Pro gradu-avhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Hösttermin 2016

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Josefiina Viertoma	
Työn nimi: Talspråkliga och finlandssvenska ord i läroböcker i svenska – Förekomst och angivelse av stilnivå	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Työn laji: Maisterintutkielma
Aika: syksy 2016	Sivumäärä: 84
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia puhekielisten ja suomenruotsalaisten sanojen esiintymistä ruotsin kielen oppikirjoissa. Lisäksi tarkasteltiin, miten tutkittujen sanojen kuuluminen neutraalin standardikielen ulkopuolelle oli ilmoitettu, ja millaisia eroja tarkasteltujen oppikirjojen välillä oli. Tutkimusaineistona oli kaksi b-ruotsin yläastekirjaa, Megafon 3 ja På gång 9, sekä b-ruotsin lukiokirja Galleri 6, joka on erityisesti tarkoitettu suulliselle kurssille. Metodeina tutkimuksessa olivat sisältöanalyysi ja leksikaaliset menetelmät. Puhekieliset sanat määriteltiin lopulta tarkoittamaan tässä tutkimuksessa puhekielisiä sanamuotoja, anglismeja ja slangia.</p> <p>Tutkimus osoitti, että puhekielisiä ja suomenruotsalaisia sanoja esiintyy joka kirjassa jossain määrin. Kirjojen väliset erot osoittautuivat hyvin pieniksi ja suulliselle kurssille tarkoitettu Galleri 6 ei lopulta erottunut mitenkään suuresti yläastekirjoista, vaikka niin olisi voinut tietyin perustein olettaa. Vähiten puhekielisiä sanoja esiintyi Megafonissa. Sen sijaan sanojen kuuluminen neutraalin standardikielen ulkopuolelle ilmoitettiin vaihtelevasti kirjojen kesken. Kirjoilla ei ole selvästikään mitään yhtenäistä linjaa, vaan yhdessä kirjassa puhekieleen kuuluvaksi ilmoitettu sana ei ollut puhekielinen välttämättä muissa kirjoissa. Kirjat eivät myöskään ilmoittaneet kaikkia puhekielisiä sanoja puhekielisiksi, vaan ainoastaan osan. Puhekielisten sanojen merkinnät olivat siis satunnaista. Sen sijaan suomenruotsiin kuuluvat sanat oli esitelty paremmin ja niiden kuuluminen suomenruotsiin oli monesti selkeämpää. Tyypillisin merkintä, joka viittasi sanan kuulumiseen neutraalin standardikielen ulkopuolelle oli sanalistassa suluissa esitetty (puhek.). Tämän lisäksi esiintyi inforuutuja sanojen taustasta tai sanat oli kirjoitettu kursiivissa. Merkintöjä esiintyi luonnollisesti vähemmän anglismien kanssa, koska monet lainasanat ovat jo hyvin vakiintuneet ruotsin kieleen.</p> <p>Tulosten perusteella voi todeta, että oppikirjat voisivat parantaa puhekieleen ja suomenruotsiin kuuluvien sanojen merkitsemistä, jotta oppilaiden tietoisuus kielen tyylilajeista kasvaisi. Pitää kuitenkin muistaa, ettei oppikirja tule ikinä olemaan täydellinen, joten opettajan tulisi täydentää opetusta ottamalla huomioon vaillinaiset tyylitasomerkinnät. On kuitenkin positiivista, että oppikirjat sisältävät myös puhekielisiä sanoja eikä pelkkää neutraalia standardikieltä, sillä näin ne edustavat realistisemmin autenttista kielenkäyttöä.</p>	
Asiasanat: talspråket, lärobok, neutralt standardspråk, stilnivåer, ord, ordförråd, finlandssvenska	
Säilytyspaikka: JYX	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	5
2	TEORETISKA UTGÅNSGPUNKTER	7
2.1.	Centrala begrepp.....	7
2.1.1.	Ordet	7
2.1.2.	Standardspråk och stilnivåer	9
2.1.3.	Talspråkliga ordformer	12
2.2.	Lånord	13
2.2.1.	Anglicismer.....	13
2.2.2.	Ordlån	14
2.2.3.	Begreppslån.....	15
2.2.4.	Blandlån	16
2.2.5.	Pseudolån	17
2.3.	Finlandismer.....	17
2.4.	Svenska slangord.....	21
2.4.1.	Definition	21
2.4.2.	Olika slang	24
2.5.	Läroplaner	27
2.5.1.	GLGU 2004	27
2.5.2.	GLGU 2014	30
2.5.3.	GGL 2003 och 2015.....	32
2.6.	Läroboken i språkinlärning	33
2.7.	Tidigare studier.....	35
3.	MATERIAL OCH METOD	36
3.1.	Mål.....	36
3.2.	Material	37
3.2.1.	Megafon.....	38
3.2.2.	På Gång	39
3.2.3.	Galleri.....	40

3.3.	Metod.....	41
3.3.1.	Kvalitativ studie	41
3.3.2.	Innehållsanalys	42
4.	RESULTAT	46
4.1.	Talspråkliga ordformer.....	46
4.2.	Anglicismer	49
4.2.1.	Ordlån	49
4.2.2.	Begreppslån.....	55
4.2.3.	Blandlån	56
4.3.	Finlandismer.....	57
4.3.1.	Officiella ord och uttryck.....	57
4.3.2.	Vanliga finlandismer.....	59
4.4.	Svenska slangord.....	62
4.4.1.	Substantiv.....	62
4.4.2.	Verb.....	65
4.4.3.	Adjektiv.....	66
5.	DISKUSSION.....	70
5.1.	Sammanfattande diskussion	70
5.2.	Reliabilitet och validitet	75
6.	AVSLUTNING.....	78
	LITTERATUR	79

1 INLEDNING

I denna avhandling studerar jag drag som inte hör till det neutrala standardspråket på en morfologisk och lexikal nivå, dvs. studien handlar om ord. En stilnivå som avviker från det neutrala standardspråket är talspråket. Dess stilmarkörer är associationer till andra språk och informella och dialektala former och ord på en lexikal nivå. Talspråkliga former (t.ex. *sedan – sen*) och reducerade bestämdhetssuffix (t.ex. *snickaren – snickarn*) är stilmarkörer på en morfologisk nivå. De hör till stilnivån som är betecknande för talspråket. (Lagerholm 2008:104, 190)

Engelska är ett av de främmande språken som ofta förekommer i svenska, dvs. man kan anta att associationer till engelska är frekventa. Ljung (1988:57) påpekar att man inte har mycket tid att välja ord medan man talar och därför kan engelska vara vanligare i talspråket. Josephson (2013:77) tillägger att engelska ordlån är vanligare särskilt i vardagligt tal än i skrift. Enligt Kotsinas (2007:68) är engelska ord också vanliga i slangartat ungdomsspråk. Därför kan man anta att ett stort antal anglicismer på en lexikal nivå möjligen korrelerar med många talspråkliga ord i materialet.

Andersson presenterar (1985:62) fyra typer av språkbruk vilka är neutralt standardspråk, regionalt standardspråk, utjämnad dialekt och genuin dialekt. Finlandssvenska betraktas som regionalt standardspråk medan neutralt standardspråk är språket som inte avslöjar varifrån språkanvändaren kommer ursprungligen. Slang, anglicismer, finlandismer och talspråkliga ordformer avviker således från det neutrala standardspråket, och jag har därför valt att studera dessa fyra lexikala typer i min avhandling.

Enligt Neuner (1994a) (refererad i Karjala 2003:50) styr läroboken undervisningen mer än andra faktorer i undervisningssituationen. Den är den centrala länken som förknippar undervisningssituationen, eleven och läroplanen med varandra. På grund av detta kan man konstatera att läroboken också har en mycket central roll i talspråkundervisningen. Jag vill ta reda på hur talspråket presenteras och behandlas i läroböcker, eftersom de är de centralaste källorna om talspråket för eleven. Om eleverna lär sig bara neutralt standardspråk, ger det inte en rätt-

visande bild av språket. Talspråket används ofta i vardagliga kommunikationssituationer och finlandismer är karakteristiska för finlandssvenska. Jag anser att eleven bör få kunskap om dessa lexikala aspekter i svenskundervisningen.

Studien bygger delvis på min kandidatavhandling där jag studerade förändringar hos ordförrådet i svenskläroböckerna under två decennier (Viertoma 2013). Under materialinsamlingen märkte jag då att det verkade vara sällsynt att ange ordens tillhörighet till olika språkliga register och stilnivåer. Därför vill jag undersöka hur olika språkliga stilnivåer presenteras och om eleven får kännedom om ordens avvikande stilnivå från det neutrala standardspråket. Därtill har det varit svårt att hitta tidigare studier om detta ämne. Det verkar att det finns ett behov av kunskap inom området.

I föreliggande undersökning närmar jag mig forskningsproblemet med hjälp av innehållsanalys. Genom att göra innehållsanalysen söker jag ord som är svenska slangord, anglicismer, finlandismer eller talspråkliga ordformer och analyserar dem. Jag räknar ordens frekvens för att jämförelser mellan böckerna är möjliga också på ett kvantitativt sätt. Undersökningsmaterialet består av tre olika svenskläroböcker som är Megafon, På gång och Galleri 6. Jag beskriver också hur dessa läroböcker har angett informationen om stilnivån på ordet. På det sätt strävar jag efter att få en inblick i talspråket i svenskläroböckerna och hur språkliga stilnivåer förklaras för elever.

Härnäst går jag över till att definiera centrala begrepp, presentera centrala teorier och annat som stöder undersökningen. I kapitel 3 presenterar jag mina forskningsfrågor och beskriver materialet och metoden i denna studie. I fjärde kapitlet presenterar jag resultaten på basis av kategorierna; först anglicismer, därefter svenska slangord samt finlandismer och sist talspråkliga ordformer. Jag beskriver också en del fall bakgrunden till orden som tas upp i analysen. Till slut ska jag diskutera resultaten och svarar på forskningsfrågorna.

2 TEORETISKA UTGÅNSPUNKTER

I detta kapitel behandlas först några centrala begrepp i studien (avsnitt 2.1.). Därefter behandlas lånord och anglicismer och olika låntypskategorier som skapar grunden för definitionen anglicismer i resultatdelen (avsnitt 2.2.). Finlandismer definieras i avsnitt 2.3. och deras olika typer presenteras. I avsnitt 2.4. definieras vad som menas med svenska slangord i denna studie och slangordbildningslära diskuteras. Därefter diskuteras vad läroplanerna konstaterar om språket som eleverna ska lära sig i skolan i avsnitt 2.5. Till sist diskuteras lärobokens roll i språkinläringen (avsnitt 2.6.) och tidigare forskning om detta tema behandlas (avsnitt 2.7.)

2.1. Centrala begrepp

2.1.1. Ordet

Ett ord är det mest centrala begreppet i föreliggande studie. Hultman (2003:29) konstaterar att det har varit svårt att hitta en tydlig vetenskaplig definition. Han definierar att ”ord är den minsta språkbit som ensam kan utgöra ett yttrande”. Josefsson (2005:9) påpekar också att forskare inte har kunnat formulera en enkel eller entydig definition för ett ord. Han framställer att i allmänhet är ett ord en grundläggande enhet i språket som kan användas för att bilda fraser, satser och meningar. De är ändå ganska allmänna definitioner som möter problem när man betraktar dem noggrannare. Därför är det nyttigt att fördjupa sig lite i olika möjligheter att definiera ett ord.

Svenska Akademiens grammatik (1999:204) (härefter SAG) definierar ett ord på fyra olika sätt. Det kan vara lexikonord, dvs. ”ordet som lexikonenheter, bestående av ett rotmorfem, en avledning eller en sammansättning (t.ex. *duk* i lexikonet)”. Denna definition är ganska sparsam och beaktar inte alla böjningsformer som ett ord kan ha.

Den andra definitionen enligt SAG (1999:204) är ett grammatiskt ord, dvs. ”ett lexikonord inklusive alla dess böjda former”. Hultman (2003:30) påpekar att ord har olika former och grundformen är den oböjda uppslagsformen av ett ord. Malmgren (1994:12) håller med om de

två sistnämnda och konstaterar att alla böjningsformer som hör till grundformen brukar betraktas som ett ord. Han påpekar att detta är den mest praktiska definitionen som också är bäst.

Den tredje definitionen är ett textord, dvs. ”en förekomst av ett (eventuellt böjt) lexikonord i dess textsammanhang, i skrift skilt från angränsande textord av mellanrum, t.ex. *dukarna* i *Han tvättade dukarna i går*” (SAG 1999). Även Malmgren (1994:12) framför att den enklaste definitionen grundar sig på mellanslag mellan orden, som kallas spatierna på fackspråk. Enligt denna ortografiska definition är t.ex. sammansatta ord ett ord. Hultman (2003:29) konstaterar också att gränsen mellan orden markeras genom ett mellanslag i svenskt skriftspråk. Problemet med denna definition är att olika böjningsformer räknas som olika ord, t.ex. *duken* och *dukarna* är olika ord.

Enligt den fjärde definitionen kan ett ord också vara en ordstam, dvs. ”uttryck vilket antingen ensamt fungerar som lexikonord eller som element i en sammansättning eller i en avledning” (SAG 1999). T.ex. *disk* och *handduk* hör till lexikonord men när de uppkommer tillsammans, bildar de sammansättningen *diskhandduk*. Därtill är t.ex. *saklig* ett lexikonord men när man tillägger suffixet *-het*, blir det *saklighet* som är en avledning. (SAG 1999) När man tillägger avledningar byts ofta betydelsen av ordet och därför är denna definition inte en bra definition i förhållande till syftet i min studie.

Ibland finns det ett ord som har olika betydelser, vilka kallas homonymi. T.ex. ordet *plan* kan betyda *planen* eller *planet*. Det är ändå möjligt att skilja ordet *plan* till två olika ord med hjälp av böjningsmönster och därför kan man konstatera att de är olika ord. I oklarare fall avgör betydelseskilnader om det är frågan om olika ord. (Malmgren 1994:13)

Jag använder kombinationen av den grammatiska definitionen och den ortografiska definitionen i denna studie. Mellanslag mellan orden definierar vad som är ett ord och också olika former betraktas som separata ord. Därför betraktas t.ex. *bilen*, *bilar*, *bilarna*, *bilens* osv. och sammansättningar som ett ord. Därtill betraktar jag homonymer som olika ord.

2.1.2. Standardspråk och stilnivåer

SAG (1999:224) definierar standardspråk som ”språkvariant som kan användas av alla språkbrukare utan att förknippas med någon särskild del av språkområdet och som i allmänhet uppfattas som den mest korrekta varianten.” Det är betydelsen av detta begrepp också i föreliggande studie. Kotsinas (2007:163) beskriver standardspråk som ett neutralt och dialektalt ganska ofärgat språk.

Josephson (2013:158) definierar att standardspråk är något som alla anser är rätt. Förr talades det om riksspråket, men standardspråk, som kommer från ordet *standard language*, blir vanligare mot slutet av 1900-talet. För att förstå standardspråket som begrepp, måste man betrakta det från fyra olika synvinklar. Det är en variant som har hög prestige i motsats till dialekter och sociolekter. Det är språkformen som uttryckligen standardmärkts och det står i normkällor för skriften. Därtill är det en variant som är accepterad i flesta situationer och som varierar minimalt morfologiskt. Slutligen är det en variant som har fått en officiell ställning i en stat eller någon institution. (Josephson 2013:160)

Andersson (1985:62) presenterar fyra geografiska språkformer beroende av geografisk härkomst: neutralt standardspråk, regionalt standardspråk, utjämnad dialekt och genuin dialekt. Finlandssvenska är regionalt standardspråk medan neutralt standardspråk är en variant som inte avslöjar varifrån språkanvändaren kommer ursprungligen. Jag undersöker finlandismer som ett av delområdena i denna studie, eftersom man kan anse att de inte hör till det neutrala standardspråket. Även om finlandssvenskt standardspråk i Finland inte heller avslöjar var i Finland talaren kommer ifrån, kan sverigesvenskar märka att det frågan om finlandssvenska och inte det neutrala standardspråket.

Variant som är standardiserad är således allmänt accepterad och neutral på ett stilistiskt sätt. Lagerholm (2008:29) konstaterar att allt språk har stil. Enligt honom är det ändå svårt att definiera vad stil betyder, eftersom det är ett så brett begrepp. Kortfattat kan man säga att formen står i centrum för stilistiken, dvs. man koncentrerar sig på hur man uttrycker något, inte vad som uttrycks. Det handlar om språklig variation och ”stilen är resultatet av en kommunikativ funktion”, således bildar kommunikationsfaktorer en viss stil. Olika former som används i kommunikation har olika funktioner och dessa språkliga detaljer representerar en viss

stil. Stil formas på olika nivåer och språkliga effekter kan finnas på fonetisk, morfologisk, lexikal, syntaktisk, strukturell och pragmatisk nivå. Eftersom denna studie koncentrerar sig på enskilda ord som står i läroböcker, är morfologisk och lexikal nivå dess fokus.

Stilmarkör ger texten eller talet en viss karaktär. De finns också på alla språkliga nivåer. (Lagerholm 2008:31) Enligt Lagerholm (2008:190) är stilmarkörer i talet t.ex. kortare bisatser, deiktiska uttryck (*här, där* osv.), upprepningar och huvudsatsordföljd i bisats. Stilmarkörer i talet som är viktiga för denna studie är de som gäller enskilda ord: informella, dialektala och värderande ordformer och ord. Han påpekar att vardagliga konkreta ord är t.ex. stilmarkörer på den lexikala nivån, eftersom de uppväcker identifikation hos olika språkanvändare. Jag studerar inte stilmarkörer på en fonetisk nivå (bl.a. intonation, rytm och tempo), eftersom de är osynliga i skriven text och fonetiska upprepningar (t.ex. rim) och onomatopoetiska ord är inte centrala i talspråket.

Däremot studerar jag stilmarkörer på en morfologisk nivå, som är ett ganska begränsat område när det gäller stilistisk variation (Lagerholm 2008:83). Lagerholm (2008:84) påminner att den morfologiska nivån tangerar ofta den lexikala nivån. I skrift uppfattas den morfologiska nivån särskilt som stavningsfråga. Talspråkliga och ålderdomliga ordformer är de två största grupper på den morfologiska nivån. T.ex. *sån (sådant)* och *sen (sedan)* representerar den talspråkliga gruppen. Stavningsformer som är talspråkliga är de ord som skrivs som de uttalas, t.ex. (*mej, sej, e (är), dom*). De används i de flesta talsituationer och många talspråkligt anpassade former etablerar sig i språket på lång sikt. Jag beskriver dem närmare i avsnitt 2.1.3.

Några former, såsom prefix och suffix, markerar en informell stilnivå. T.ex. *-is, jätte-* och engelskt plural *-s* är sådana. En del behandlar jag i avsnitt 2.2. (lånord) och en del i avsnitt 2.4. (svenska slangord). Några fugeelement är stilistiskt markerade och som exempel presenterar Lagerholm *-a* i skarven mellan förled och efterled (t.ex. *svenskalärare* eller *svensklärare*). Jag anser att denna stilmarkör är ganska litet drag och inte väsentligt i min studie, därför utelämnar jag den.

Stilnivån handlar om olika grader av formaliteten. Talspråkligt och vardagligt språk är grader av formaliteten. Stilvalören är stilnivån som ett enskilt ord har, eftersom man med begreppet

stilnivå kan också hänvisa till texter. (Lagerholm 2008:37) På den lexikala nivån behandlas ordens stilnivå, stilvalör och vilka egenskaper frekvenser av olika ordklasser-kan skapa. De två första är lättare att hantera teoretiskt (Lagerholm 2008:91) och därför väljer jag dessa två som fokus. Som exempel presenterar Lagerholm (2008:92) orden *motorfordon*, *bil* och *kärra* eller *konsumera*, *äta* och *käka* som har olika stilnivåer. *Bil* och *äta* hör till allmän stilnivå, *motorfordon* och *konsumera* används inte mycket i vardagligt bruk, och därför hör de till formella och skriftspråkliga sammanhang. *Kärra* och *käka* är talspråkliga och de används i informellt register således kan man konstatera att de hör till den talspråkliga stilen.

Värderande ord som presenteras som en av stilmarkörerna i talet är ord som har konnotationer. Konnotationer är bibetydelser i form av associationer. Ord kan ha samma grundbetydelse (denotation), men olika konnotationer. När ett ord har konnotationer har det också olika stilvalörer. Det finns också eufemismer som är mer positiva omskrivningar av något fenomen som är mer negativt i verkligheten. (Lagerholm 2008:95,190) Det är ändå en så svårtolkad kategori att jag utelämnar den i min studie och eufemismer är inte ett talspråkligt drag i sig, anser jag.

Associationer till olika språk påverkar stilnivån. Framför allt är lånord och kodväxling stilistiskt relevanta. Man har lånat många ord till svenskan, men för det mesta är de nya lånorden intressanta ur stilnivåns vinkel. De nyare lånorden är lättare att identifiera och olika språk ger olika associationer till människor. T.ex. om det finns två ord som betyder samma sak, kan dessa få olika stilvärden beroende på sina ursprung. Engelska har varit länge det dominerande främmande språket och därför finns det många engelska lånord i svenskan. Man förknippar dessa engelska ord med vissa funktioner, som i sin tur associeras med status. Detta fenomen sker också på den lexikala nivån. (Lagerholm 2008:105)

När allt språk har stil, har också standardspråk sin egen stil. Talspråkighet är en stil. I denna studie strävar jag efter att undersöka stilistiska skillnader, närmare bestämt talspråkliga stilmarkörer och stilvalörer på den lexikala och morfologiska nivån, som avviker från ett neutralt standardspråk. Jag behandlar också anglicismer, eftersom de är värderande ord som är en stilmarkör i språket. Därtill studerar jag om det anges att dessa ord bryter på något sätt mot det neutrala standardspråket.

2.1.3. Talspråkliga ordformer

Josephson (2013:98) konstaterar att skrift troligen närmar sig talspråket mer hela tiden. Josephson (2013:102) framför att man skriver mer talspråksnära genom att använda vissa ordformer. Dessa ord kallar han talspråkliga ordformer, och som exempel presenteras t.ex. *dom*, *mej*, *dej*, *nån*, *sån*, *sa* och *ska*. Några av dessa former, t.ex. *dom* och *mej* var vanliga på 60–70-talet, men senare har de inte blivit vanligare. Däremot *nån*, *sa* och *ska* har blivit mycket vanligare sedan 70-talet. Josephson nämner också borttappade slutkonsonanter (*vad* blir *va*), talspråksstavningar (*säg* blir *säj*) och sammanskrivningar (*ser du* blir *seru*) som exempel på talspråket i skrift.

Hultman (2003:126, 130) konstaterar att stavningarna *nån*, *nåt*, *nåra* och *nånting* framkommer i en mycket vardaglig stil och stavningarna *sån*, *sånt* och *såna* i ledigt skriftspråk. *Dom* hör till den vardagliga framställningen och är vanligare i talet än *de* eller *dem*. Westman (2001:117) konstaterar att *dom* är mycket vanligt särskilt i tal. I vardagligt språkbruk används *mej* och *dej* i skrift (Hultman 2003:99). Hultman framför inte att *ska* är vardagligt. Jag anser också att det är redan så vanligt att jag utelämnar det i min studie.

Westman (2001:110) kallar ovannämnda stavningar talspråksformer och kortformer. Talspråksformer är t.ex. *mej*, *dej* och *sej* som inte har förkortats, och kortformer är naturligtvis t.ex. *nån*, *nåt* och *nånting*. Westman framför (2001:114) att kortformer ibland används för rytmens skull. Eftersom dessa kortformer varierar i språkanvändningen, ibland används t.ex. *sedan*, ibland *sen*, redovisar hon att användningen beror ofta på viljan att ha rytmisk variation i texten och i talet. Stavningar som *dan* (*dagen*), *dar* (*dagar*) eller *stan* (*staden*) kallar hon lexikaliserade fullformer respektive kortformer. Enligt Westman gäller det bara enstaka ord som vanligen har formvariation i skriftspråk och de vardagliga formerna används för att få variation i språket.

I denna avhandling använder jag begreppet talspråkliga ordformer för talspråksstavningar, ord med borttappade slutkonsonanter, sammanskrivningar och kortformer. Gemensamt för alla ska vara att de inte förekommer eller är åtminstone mycket sällsynta i vårt standardspråk, men relativt frekventa i ledigare talspråk.

2.2. Lånord

I de följande avsnitten redogör jag för vad som menas med begreppet anglicism i denna studie (2.2.1.) och olika huvudtyperna av lånord. Huvudtyperna som behandlas är ordlån (2.2.2.), begreppslån (2.2.3.), blandlån (2.2.4.) och pseudolån (2.2.5.).

2.2.1. Anglicismer

Svenska Akademiens ordlista (2015), (härefter SAOL) definierar anglicism som ”typiskt engelskt uttryck som förekommer i ett annat språk”. Det finns många anglicismer i svenska språket, eftersom det stora inflödet av engelska ord har varit kanske den tydligaste språkliga förändringen i svenska språket under den senare delen av 1900-talet (Birch-Jensen (2007:87). Birch-Jensen konstaterar att antalet engelska lånord i svenskan troligen ska öka med åren och särskilt importeras nya engelska ord via tekniska termer för nya prylar. Engelska har blivit så kallat ”högstatusspråk” vilket betyder att man gärna lånar ord därifrån. Engelska tycks medföra större prestige. (Birch-Jensen 2007:105, 155). Enligt Strömquist (2011:254) har en del av engelska lånord lånats in eftersom man har behövt nya ord för nya begrepp, men sedan finns det ord som smyger sig in i språket även om det redan finns ett motsvarande svenskt ord. Seltén (1993:7) påpekar att en del anglicismer försvenskas på många olika sätt (uttal, stavning och böjning) och ord inte betraktas längre som främmande språkgoods medan andra inte försvenskas lika bra.

Josephson (2013:69) konstaterar att svenskan har anglifierats mycket efter det andra världskriget. Även om det talas många olika språk i Sverige, har engelskan påverkat svenskan mest. Bevis på detta är engelska lånord, kodväxling, dvs. att det växlas mellan engelska och svenska i samma språksituation och domämförlust (t.ex. engelskan blir ännu oftare verksamhetsspråk vid universiteten).

Josephson (2013:76) och Ljung (1988:16) konstaterar också att man använder många engelska ordlån först som citatord i skrift, och senare etablerar ordet sig i språket utan citattecken. Seltén (1993:7) håller med Josephson genom att konstatera att citationstecken är vanligt runt ord som känns nya och främmande i språket. Det finns ändå inte någon klar gräns mellan engelska lånord när citationstecken används. Ljung (1988:16) fortsätter att det nästa steget på

etableringen är att ord förlorar citationstecken, men ord har ännu utländsk stavning och ofta utländsk plural. Med tiden får de ofta svensk stavning och plural.

Alla engelska lånord betraktar jag ändå inte som anglicismer i denna avhandling, utan bara de ord som SAOL (2015) anser vardagliga. Gamla engelska lånord är inte heller anglicismer om de har kommit till språket många decennier sedan eller om de inte har en svensk motsvarighet. T.ex. orden *fotboll* är ursprungligen ett lånord, som har importerats från engelska under 1800-talet (Birch-Jensen 2007:156), men det finns ingen egen svensk motsvarighet till *fotboll* som skulle vara ett väletablerat ord i svenska. Däremot är t.ex. ordet *skejta* anglicism enligt denna definition, eftersom *skejta* har markerats som vardagligt i SAOL och uttrycket har en mer svensk motsvarighet åka *skateboard*. Ord som redan har en svensk motsvarighet, betraktas ibland bara som ett positivt tillskott till ordförrådet (Josephson 2013:69). Dessa ord betraktas som anglicismer i denna avhandling. Klassificering baserar sig också på ordets ålder. Även om ordet inte har en svensk motsvarighet och SAOL uppfattar det inte som vardagligt, betraktar jag det som anglicism, om det har kommit till språket efter 1980-talet.

Alla lånord har inte kommit till språket genom samma process. Enligt Edlund och Hene (1992:32, 71) finns det två strategier att importera ett ord. Man kan importera såväl uttryck som innehåll (import av ordmodellens morfem) eller man kan importera enbart innehåll. T.ex. om man importerar det engelska ordet *lovable* till svenska enligt det första alternativet, kan resultatet vara *lovebar* eller *älskable*. Om man importerar ordet på det andra sättet, kan det vara *älskbar*. Den vanligaste orsaken till lexikala lån är att ordet för en viss företeelse saknas i kommunikationsspråket.

Produkten av processen är lånord. Huvudtyperna av lexikala lån är ordlån, begreppslån och blandlån (Edlund och Hene 1992:33). Kategorisering av anglicismerna som jag använder i denna avhandling baserar sig på deras gruppering av lånord.

2.2.2. Ordlån

Ordlån, som kallas även ordimport (Birch-Jensen 2007:114), direktlån (Ljung 1988, Seltén 1993:7) eller citatlån (Häkkinen 1994:50) är vanligtvis tydliga lånord. Edlund och Heine (1992:33) definierar ordlån som lånord i vilka både form och innehåll har importerats från

något annat språk. Ordlån är ord som inte har översatts (*ufo* av engelskans *ufo*). Ordet är ordlån även om det har försvenskats, dvs. det har inhemska nybildningar (*place –plejs, cool –kool, col*). Seltén (1993:9) kallar detta uttalsanpassad stavning. Förstås är det lättare att identifiera ett ordlån som inte har fått svenskt uttal, stavning eller böjning. Det konstaterar också Ljung (1988) genom att framföra att direkta lån är mest tydliga att märka.

Birch-Jensen (2007:114) framför att svårigheten att böja ordlån i plural är gemensamt för substantiv som kommer från engelska. Han påpekar att som lösning böjer man största delen av dessa ord enligt den engelska pluralformen. Josephson (2013:75) konstaterar ändå att ord som orsakar problem i böjning och som vanligen tar s-plural, slutar främst på –o, -er och –y. De bildar en mycket liten del av ordförrådet och således är problemet hanterbart. Nya lånord får ofta samma genus som den svenska synonymen till ordet (Seltén 1993:13). Enligt Ljung (1988:144) är pluralproblem ett av anpassningsproblemen av engelska lånord. De andra är valet av stavning och uttalet av ordet.

Ljung (1988:60) delar direkta lån i ord och fras i sin klassificering av de engelska lånen i svenska. De direkta lånen har förstås inte försvenskats, utan de är t.ex. ”*Have a nice day*” eller ”*See you later*”. Ofta lånas in ordet bara med en av sina betydelser. T.ex. *soul* betyder musik i svenskan, men det betyder inte *själ* såsom det gör i engelska. Det är också möjligt att det sker betydelseförskjutningen, dvs. ordet får en ny betydelse som det inte hade i originalspråket. Som exempel presenteras *city*, som betyder bara stadens centrum i svenskan. Seltén (1993:14) tillägger att man ofta lånar bara ett ordelement av ordet, t.ex. *country music* blir *country*. Jag antar att kanske därför verkar det att några lånord för med sig bara en av sina betydelser (jmf ordet *soul*), men det kan också vara frågan om bortfallet. Seltén (1993:15) presenterar dock betydelskillnader som gäller inlånade ord. En vanlig typ av betydelskillnad är inskränkning av innebörden, dvs. ordet har ett mer avgränsat användningsområde än i sitt ursprungsspråk. Han håller med Ljung att också betydelseförskjutningar är typiska.

2.2.3. Begreppslån

Begreppslån delas i översättningslån och betydelselån (Edlund och Hene 1992:32, Birch-Jensen 2007:114). Begreppslån kan också kallas indirekta lån (Seltén 1993:7). I detta lån importerar bara begreppet, inte ordets form. Enligt Edlund och Hene introducerar begreppslån

inte nya morfem i kommunikationsspråket utan lånet formas genom att använda språkliga element som redan existerar i språket. Ljung (1988:72-88) använder däremot begreppet översättningslån som huvudkategori som är sammansatt av de egentliga översättningslånen och betydelselånen. Innehållet är ändå samma som hos Edlund och Hene.

Översättningslån formas genom att man använder morfem-för-morfem-översättningar. Översättningslån kan vara direkta eller lexikaliserade fraser. Birch-Jensen (2007) presenterar som exempel på direkt översättningslån *skinnskalle* från engelskan *skinhead* eller *hårdvara* från *hardware*. Som exempel på lexikaliserade fraser nämner Edlund och Hene (1992) *du är välkommen* ”ingen orsak” (från engelskans *you are welcome*). Översättningarna kan vara också mer ungefärliga, t.ex. *brevvän* som kommer från engelskans *pen friend*.

Betydelselån innebär att man importerar en ny betydelse för redan existerade ord. T.ex. det svenska ordet *huvudvärk* har fått en ny betydelse, ”problem” i frasen ”*Det är inte min huvudvärk*” efter engelskans *headache* som betyder problem. Det är ändå inte nödvändigt att ordmodellen och det existerade ordet liknar varandra formellt. Det antas t.ex. att användningen av *du* i betydelsen ”man” kommer från inflytande av engelskans *you* (Edlund och Hene 1992:34- 35). Birch-Jensen (2007:115) tillägger att betydelselån är bara en liten grupp av alla lånord och begreppslån är svårare att identifiera som lånord, eftersom det används svenska ord (se även Josephson 2013:72). Ljung (1988:76) presenterar en typ av betydelselånen, där det svenska ordet utvidgar sina grammatiska egenskaper. T.ex. ordet *måste* i meningen ”*Flytväst på sjön är ett måste*” har inverkat av engelska, eftersom i engelskan finns möjlighet att fritt bilda substantiv från verb.

2.2.4. Blandlån

Blandlån uppkommer när man blandar importord med svenska ord. Minst ett nytt morfem lånas in i språket som kan användas för att bilda nya svenska ord, t.ex. *drive-in-bio* (efter engelskans *drive in-cinema*) eller *top ten-lista*. Morfemen som importeras är *drive-in* och *top ten*, som blandas ihop de svenska orden *bio* och *lista*. (Edlund och Hene 1992:35, Birch-Jensen 2007:115)

2.2.5. Pseudolån

Förutom ovannämnda låntyperna finns det också pseudolån, en svårdefinierad kategori, som inte är ett egentligt lånord men kan låta t.ex. engelska (Birch-Jensen 2007:115). Edlund och Hene (1992:36) och Seltén (1993:17) definierar ordet som nybildning som är bildad med hjälp av morfem eller element från ett annat språk. I själva verket har ordet ändå inte någon direkt ordmodell i ett annat språk. Pseudolån finns inte i samma betydelse i det långivande språket utan de kan genomgå betydelseförändringar. Som exempel presenteras ordet *braindead* som svenskar använder i meningen ”dum i huvudet”. I svenskan finns ordet *hjärndöd* för denna mening, men nu använder man oftare det engelska ordet. Det finns ett sådant ord i engelska, men det används inte i betydelsen ”dum i huvudet”. Birch-Jensen (2007:115) tillägger att man även hittar på engelska ord genom sammansättningar som ingen engelsktalande förstår. Han presenterar andra exempel på pseudolån, *freestyle*. Det är ett engelskt ord som betyder en liten bärbar bandspelare i Sverige. En bärbar bandspelare heter ändå inte *freestyle* på engelska, utan *walkman*. *Freestyle* på engelska betyder uttryck som används i olika sporter där man använder valfri teknik. Enligt Seltén (1993:16) kan ett engelskt ord användas som produktnamn i Sverige vilket kan orsaka denna förändrade betydelse.

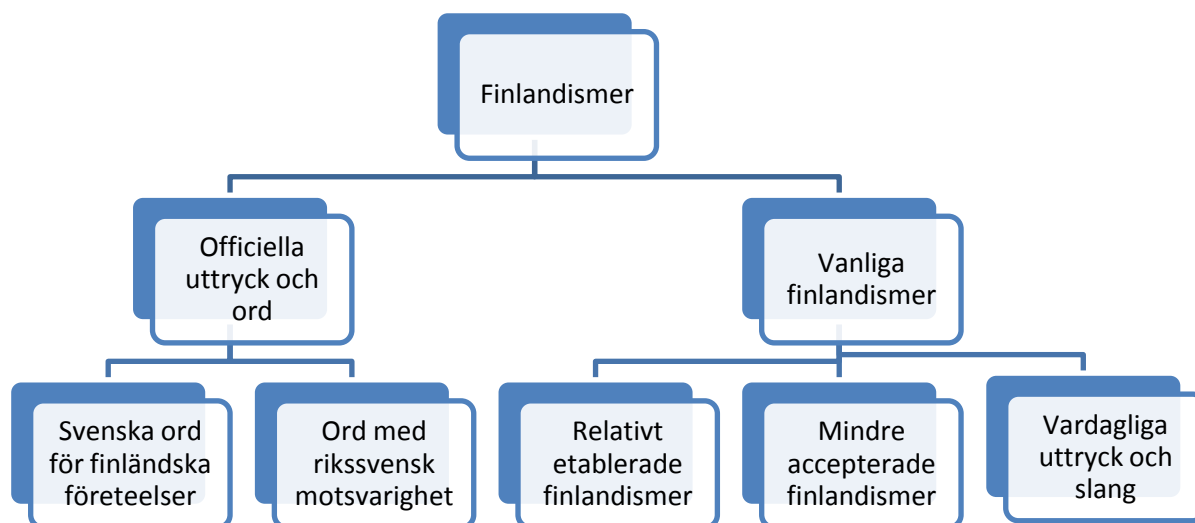
2.3. Finlandismer

Finlandism är ”ett ord, en fras eller en struktur som bara används i finlandssvenskan samt i finlandssvenska regionalspråk eller som används i en annan betydelse än i svenskan i Sverige” (Hällström-Reijonen 2012:79). Hällström-Reijonen fortsätter att även ord som är märkbart mer frekventa i finlandssvenska än i svenskan i Sverige är finlandismer och det finns finlandismer på alla språkliga nivåer, som är uttal, morfologi, lexikon, semantik, fraseologi, syntax och pragmatik. Reuter (2003:11) tillägger att de finlandismer som förekommer också i skrift, gäller lexikon, semantik, fraseologi och syntax. Han påpekar att många finlandismer har element från många olika nivåer och inte bara från en nivå. De flesta finlandismerna finns i lexikon och uttryck vilket är bra med hänsyn till att denna undersökning studerar ord. Troligen ger resultaten en rättvisande inblick i förekomsten av finlandismerna i svenskläroböckerna som studeras.

Enligt Hällström-Reijonen och Reuter (2008:5-7) är finlandssvenskan en varietet av svenskan, inte ett eget språk. De fortsätter att finlandismer uppstod p.g.a. nationella och regionala skillnader mellan Sverige och Finland eftersom språket återspeglar samhället. Reuter (1997:9) konstaterar att redan på medeltiden fanns det provinsiella språkdrag i finlandssvenska och han antar att de flesta av finlandismerna har tillkommit för finskt inflytandes skull. Finlandismer är alltså inget nytt fenomen och de är en fast del av finlandssvenskan. Hällström-Reijonen (2012:80) tillägger ytterligare att finlandismer som har ett finskt ursprung kallas för fennicism.

Alla finlandismer är inte lika acceptabla i språket. Reuter (2003:12) presenterar sju kategorier av finlandismer enligt deras acceptabilitet. De är officiella uttryck, relativt etablerade uttryck, allmänna uttryck, mindre allmänt accepterade uttryck, vanligen oaccepterade uttryck, uttryck som betraktas som direkta fel och rena tillfälligheter. Det sist nämnda betraktas vanligen inte som finlandismer, de är bara en följd av språklig osäkerhet. När man hittar på ett nytt ord vid tillfället, hör ordet till denna kategori.

Gruppering som jag kommer att använda i resultaten för att kategorisera finlandismer grundar sig på Reuters schema över finlandismer enligt användbarhet och status. På så sätt är det lättare att analysera resultaten när de redan är delade i kategorier som hänvisar till deras användbarhet. Jag anser att användbarhet är en del av det språkliga registret. Finlandismer enligt användbarhet och status presenteras i figur 1.

Figur 1 Finlandismer enligt användbarhet och status

Enligt Reuter (2003:9–17) är huvudgrupperna:

1. officiella uttryck och ord och
2. vanliga finlandismer.

De officiella uttrycken och orden kan indelas i två kategorier:

1. svenska ord för finländska företeelser och
2. ord med rikssvensk motsvarighet.

Ibland kallas ord för finländska företeelser som oegentliga finlandismer eftersom det inte finns andra svenska ord som kan beskriva fenomenet. Officiella uttryck och ord finns bl.a. i lagtexter och man anser att de inte borde ersättas med rikssvenska motsvarigheter. Exempel på svenska ord för finländska företeelser är *läroplikt* och *gymnasium*, och t.ex. *problemavfall* och *sjukskötare* representerar den andra gruppen.

Vanliga finlandismer kan indelas i tre kategorier som är:

1. relativt etablerade finlandismer
2. mindre accepterade finlandismer och
3. vardagliga uttryck och slang.

Relativt etablerade finlandismer innehåller fyra olika underkategorier som är svenska ord för finländska företeelser, ord som fyller lucka i ordförrådet, arkaismer och övriga. Dessa används utan större begränsningar i finlandssvenska, även om de inte är officiella finlandismer. Ord som är svenska ord för finländska företeelser är t.ex. *boboll*, *memma* och *fortsättningskriget*. Exempel på andra underkategorier är *flervåningshus* (fyller luckan i ordförrådet), *kra-vatt* (arkaism) och *leverlåda* (övriga). Även om det finns två gånger kategorin svenska ord för finländska företeelser, både i officiella uttryck och vanliga uttryck, beror kategoriseringen på om det helt accepteras av språkvården eller inte.

Den andra underkategorin av vanliga finlandismer innehåller den största delen av finlandismerna. De är stilistiskt neutrala men inte allmänt accepterade. Om tillfälliga fel blir mera allmänna, ansluter de sig till denna kategori. Mindre accepterade finlandismer innehåller gamla finlandismer, lån och översättningslån från finska och avvikande former. Den största gruppen är lån och översättningslån från finskan. Språkvården skulle ändra dessa ord och uttryck vid språkgranskning. Exempel är *remont* (gamla finlandismer), *ämnesskrivning* (översättningslån) och *flere* (avvikande form).

Vardagliga uttryck och slang är lättast att igenkänna som finlandismer. Reuter (2003:17) påpekar att dessa uttryck används för det mesta bara i ett vardagligt språk. *Kiva*, *fyllis*, *roskis* och *lunta* representerar denna kategori.

Härutöver har han nämnt en grupp som är ord som har förskjutet betydelseinnehåll. Också Melin-Köpilä (1996:109) har identifierat denna kategori. Hon kallar ordet som används i en annan betydelse i svenskan i Sverige än i svenskan i Finland för en semantiskt förskjuten finlandism. Draget beror på inflytande av finska. Exempel på kategorin är *hämta* (i meningen ha med sig) och *ännu* (i meningen ytterligare, än en gång).

Vid sidan av Reuters schema kan jag stöda mig mot en enklare kategorisering av finlandismer. Hällström-Reijonen (2012:82) har kategoriserat finlandismerna enligt funktion. Det finns tre grupper som är 1. oegentliga finlandismer, 2. finlandismer som fyller luckan i ordförrådet och 3. officiella finlandismer. En oegentlig finlandism beskriver en finländsk företeelse som inte finns i rikssvenska eller i Sverige. Den andra kategorin innehåller ord som saknar en motsvarighet i standardsvenskan men de är inte bundna till finländska fenomen. Officiella finlandismer har samma definition som Reuter (2003) har gjort, de är de orden som är etablerade t.ex. genom lagstiftning. Jag är ute efter en mer preciserad kategorisering och därför denna kategorisering är sekundär.

Finlandismer kan också indelas i tre kategorier enligt frekvens. Melin-Köpilä (1996:189) presenterar tre olika slags frekvensförhållanden. De är 1. absoluta finlandismer; ett visst drag är brukligt i finlandssvenskan men obrukligt i rikssvenskan 2. ett visst drag är brukligt/ vanligt i finlandssvenskan men sällsynt i rikssvenskan och 3. ett visst drag är mycket vanligt i finlandssvenskan men är också brukligt i rikssvenskan. Denna kategorisering är ändå ganska allmän och jag anser att de två sist nämnda kategoriseringarna verkar vara för opreciserade eller tolkningsmässiga. Därför nöjer jag mig med att använda denna kategorisering bara som extra stödmedel i analysering.

2.4. Svenska slangord

2.4.1. Definition

Svenska akademiens ordbok (2014) (härefter SAOB) definierar ordet *slang* att det är ”vardagligt, stundom vulgärt språk(bruk) använt inom en viss krets av personer (t.ex. ungdomar l. yrkeskamrater); äv. allmännare, om vardagligt l. vulgärt språk(bruk) som har mer l. mindre allmän spridning men icke betraktas ss. vårdat l. korrekt.” Slang är alltså något som inte är lämpligt att använda i vilken situation som helst.

Kotsinas (2003: 7-15) definierar slangord som ett ord som inte alltid är acceptabelt i skrift. Ett slangord hör inte till språket som brukar kallas vårdat språk och ordet skiljer sig från dessa ord som används i skrift. Enligt henne är detta den enklaste definitionen. Andersson (1985:164) kallar slangord en av modedeföreteelserna i språket. Han håller också med Kotsinas

och konstaterar att slang inte är accepterad i alla tal- och skrivsituationer, särskilt mer formella situationer, och vanligen lämnas slangord bort i skrift. Slang uppfattas vanligen som vardagliga ord som ligger under det korrekta språkets nivå. Kotsinas (2007:59) påpekar också att de avviker från standardspråket, således kan man konstatera att de ligger på en annan stilnivå. Forsskåhl (2005:58) påpekar att slang ”står i något slags opposition mot standardspråkets normvärld” och ordets slangstatus baserar sig på kontexten. Det betyder att person själv bestämmer om något är slang eller inte på grund av sin kulturbakgrund, språkkunskaper eller språkliga historia, dvs. ordets stilnivå definieras av varje språkanvändare på sitt eget sätt. Därtill inverkar kultur och tid på definitionen.

I verkligheten finns det ingen klar definition med tydliga kännetecken för ett slangord. Därutöver uppfattar människorna slang på olika sätt. Kotsinas (2003) påpekar att vi bedömer gärna som slang de ord som unga personer använder, men som inte föredras av äldre människor. Även ganska normala förkortningar uppfattas som slang. Kotsinas konstaterar att vi måste lita på vår egen stilkänsla i sista hand eftersom slangordböckerna inte heller kan ge ett heltäckande svar. Det står vanligen inte i ordböckerna att ett ord är slang, utan det kan stå en kommentar ”vard.” eller ”stark vard.” vilket betyder att ordet kan betraktas som vardagligt. Därtill föråldras ordböckerna och det är omöjligt att ha alla slangord i en bok. Dessutom är det svårt att identifiera ett slangord också för slangord tappar sin slangstatus ofta på lång sikt och särskilt om man använder dem ofta. (Kotsinas 2003:18–20) Utöver att de kan tappa slangstatus, de kan självdö eller bli för ”gamla” eller ”ute” (Birch-Jensen 2007:90).

Nya slangord skapas ständigt. Snabba förändringar är typiska för slang, t.ex. byter man vissa typer av ord oftare än andra. Expressiva ord som uttrycker starka känslor eller attityder har en högre omsättning, dvs. ord som betyder bra, dålig, snygg, ful, elak. Alla slangord är inte heller nya, det finns många gamla ord som har kommit till språket som slang sedan hundra år tillbaka. (Kotsinas 2003:24-39) Andersson (1985:171) framför att ord som har många riksspråkliga eller allmänspråkliga motsvarigheter kvarstår som slang, medan ord som inte har en riktig motsvarighet i språket kan lättare accepteras till allmänspråket. Betydelseförskjutning är typisk med slangord. Det betyder t.ex. att nya språkanvändare upplever gamla slangord neutrala medan de gamla språkanvändarna tycker att ord är slangbetonade. T.ex. ordet *tjej* har genomgått betydelseförskjutningen. Förr var det inte lämpligt att använda det som synonym till

flicka, men nuförtiden är de nästan likvärdiga, beroende förstås också av personen. (Andersson 1985:177)

Allmänslang är slangtypen som de flesta människor oftast känner till. Ungdomsslangen hör också till allmänslang. Därtill finns olika specialslang, t.ex. yrkesslang som används i ett visst arbete eller slang som används i olika intresseområden. (Kotsinas 2003:21) Kotsinas (2003:22) påpekar att ett mycket tydligt innehåll är ett kännetecken på allmänslang, och deras ord hör till ordklasserna substantiv, adjektiv och verb. I den här studien ska jag kategorisera slanguttrycken enligt denna fördelning. Enligt Forsskåhl (2015:59) hör slangord naturligt också till adverb och i någon mån till interjektioner. Betecknande för allmänslangord är att de flesta uttrycker en känsla eller en attityd. Beteckningar för människor, egenskaper hos människor, kroppens olika delar och framför allt ord för känslor, t.ex. glädje och besvikelse, är populära ordgrupper som innehåller många slangord. (Kotsinas 2003:23) Forsskåhl (2015:53) håller med Kotsinas och konstaterar att det inte finns stora skillnader mellan finlandssvensk och rikssvensk slang som gäller ordgrupper. Finlandssvenska slangord ska ändå behandlas i avsnitt 2.3. Kotsinas (2003:65) anser att en stor mängd ord som uttrycker känslor beror på behovet av nyansering och variation.

I denna avhandling betyder slangord de ord som hör till allmänslang. SAOL (2015) som jag kommer att använda som hjälp för att känna igen slangord, uppger inte om ett ord är slang. Däremot konstaterar den att förkortningen *vard.* betyder vardagliga ord som kan passa i ledigare språkbruk, men inte i mer formella sammanhang. Därför anser jag att definitionen slangord innehåller de ord som är vardagliga enligt SAOL eller som inte alls finns i den. Denna definition baserar sig på faktumet att slangord vanligen hör länge till det spontana talspråket förrän de får en skriftlig form och de förekommer t.ex. i böcker (Kotsinas 2003:36). Därtill Forsskåhl (2015:70) påpekar att slangen är eller åtminstone har varit främst talat språk och Andersson (1985:164) tillägger att man lämnar bort slangord vanligen i skrift. Därför finns de mest rafflande slangorden troligen inte i den skrivna formen i svenskläroböcker utan de mest slangartiga orden är närmast bara vardagliga ord. På grund av detta används begreppet slang mer som synonym till begreppet ett vardagligt ord. En tumregel till är att ett ord som inte är slang, borde kunna användas i ett vårdat skriftspråk såsom Kotsinas påpekade, men också av alla människor oberoende ålder, kön eller status, dvs. ordet är neutralt. Om det inte är möjligt,

uppfattar jag ordet mycket sannolikt som slang. I denna avhandling betraktas slang inte som slarvigare eller fulare språk än andra språkvarianter.

2.4.2. Olika slang

Enligt Andersson (1985:167–168) finns det slangord som kommer från gamla riksspråksord, slangord som kommer genom lån från främmande språk och slangord som bildas genom nybildningar. Slangord som kommer från gamla riksspråksord byter betydelse från det tidigare riksspråkliga betydelsen, t.ex. *häftig*. Andersson nämner som exempel många kroppsdelar, t.ex. *kran* (*näsa*) och *kista* (*mage*) som har fått en ny betydelse i slang.

De flesta slangorden som är lån kommer från engelska, men anglicismer behandlas i ett eget avsnitt i föreliggande studie. Enligt Andersson (1985:168) lånade slangen tidigare från romani och månsing, men egentligen är månsing inte något riktigt språk. Det är västgötaknallarnas språk som har gett t.ex. orden *spänn* och *stålar* i slangen. Kotsinas (2003:174-180) beskriver månsing som hemligt språk, eftersom ibland slangen uppfattas som språk som inte är ämnat för utomstående. Kringvandrande handelsmän behövde sina egna hemliga ord för att tala om priser och annat under 1600-talet till 1800-talet, och därför har månsing fött. Orden kom från västgötadialekten, men också från andra dialekter. Romani, som försvenskades med tiden i Sverige, har gett många ord till svensk slang, men också till andra europeiska språk. Kanske det mest kända lånet är *tjej*. (Kotsinas 2003:186) Forsskåhl (2015:55) tillägger att finlands-svensk slang har lånat mycket från ryska och från finska.

Kotsinas (2003:19, 223) påpekar att ord med vissa ändelser är lätta att identifiera som slang. Det finns många olika ändelser som markerar att ordet kan vara slang. Ändelsen *-is* är kanske det mest typiska draget som många känner till, eftersom det är ett av de äldsta och vanligaste slangsuffixen. Enligt Kotsinas (2003:42) var ändelsen *-is* mycket vanlig vid mitten av 1900-talet, men det används dock fortfarande för att bilda nya ord. Andersson (1985:168) beskriver ändelsen *-is* som mycket produktivt sätt att hitta på nya ord och man kan också kombinera det med förkortningar. Därtill tillägger Kotsinas (2003:225) att det är ett bra hjälpmedel i förkortningar av långa ord och när man vill bilda ett lite vardagligt ord. T.ex. *vaktmästaren* blir *vaktis* (Kotsinas 2003:225). Man kan också förkorta fraser med *-is*, eller beroende på synvinkel,

man kan bilda ett substantiv av ett adjektiv genom att använda *-is*. Därför *tuffis* kan härstamma från *en tuff person* eller *tuff*. (Kotsinas 2003:225)

Det handlar ändå inte alltid om förkortningar, eftersom några ord blir längre med *-is*-ändelsen. Dessa ord är vanligen engelska lånord som man försöker försvenska med *-is*, men det finns också svenska ord som man troligen försöker göra mera smeksamt, t.ex. *snopp* blir *snoppis*. Därtill kan ord med ändelsen *-is* ge olika associationer eller uttrycka olika saker än den ursprungliga formen. Som exempel presenteras *dagis* som verkar gulligare än *dagem* och *doldis*, som inte betyder *en dold person*. (Kotsinas 2003:226) Strömquist (2011:68) tillägger att *-is* får numera knappast slangkaraktär nuförtiden utan det är snarare tecknet på ett ledigt och vardagligt språk.

Enligt Kotsinas (2003:42) har också andra ordbildningselement seglat upp. I stället för *-is*, används det t.ex. ändelsen *-o*, (t.ex. *knäppo*, *pucko* eller *värdo*). Kotsinas (2003:227) konstaterar att svenska slangord med suffixet *-o* tycks vara för det mesta negativa. Hon framför att *-o* har fått inspiration från romani som förstärkts av italienska och spanska och andra främmande språk som talas i Sverige. Dessa språk har många ord som sluter med *-o*. Om *-o* verkar vara för vanlig, kan man använda suffixen *-so* eller *-mo* (t.ex. *pucko* blir *puckso*).

Andra gamla suffix som används då och då är *-as*, *-an*, *-ans*, *-ens*, *-kan*, *-san*, *-pa* och *-ka*. Det finns t.ex. *bibblan* (*bibliotek*), *fecka* (*fest*), *jumpa* (*gymnastik*) och *hejsan*. Därtill finns det vissa ord som används så ofta att de tycks vara nästan såsom suffix, dvs. de förlorar på sin ursprungliga betydelse. *Huvud*, *skalle*, *boll* och *bula* är efterled som används mycket i sammansättningar. Dessa efterled bildar ord t.ex. som *dumhuvud* och *dumskalle*. (Kotsinas 2003:230)

Det finns också slangprefix. Kotsinas (2003:235) påpekar att det finns en skillnad vilken roll de spelar. Medan slangsuffix slangifierar ordet och ibland markerar att det handlar om en förkortning, förstärker slangprefix ordets betydelse. Det markerar att ordet inte är bara ”bra” eller ”dålig”, utan mycket mera. Dessa prefix är betydelsebärande för ord, men om sammansättningar blir för vanliga, blir de ganska betydelsetomma. Ett av de vanligaste prefixen är *jätte-*. Det var mycket populärt vid mitten av 1900-talet, men nuförtiden är det så vanligt att

det nästan inte betraktas som slang. Därför utelämnar jag prefixet *jätte-* i föreliggande studie. Andra prefix är lite äldre *hel-*, *toppen-*, *ur-*, *kanon-*, *dunder-*, *pang-*, *vrål*, och lite nyare *bauta-*, *mega-*, *ultra-*, *över-*, och *-super*. Prefixet *super-* är nygammalt, eftersom det fanns redan på 1880-talet, men har blivit mycket populärt på senaste tiden kanske på grund av engelska.

Några prefix uppfattas mycket fula i början av användningen. De som syftar på kroppsliga utsöndringar (*skit-*, *bajs-*, *snor-*), på döden (*as-*, *döds-*) eller på sjukdomstillstånd (*cp-*) är sådana. Därtill finns det förstärkande ord ur djurriket som *svin-*, *ap-* och *björn-* (t.ex. *svindyr*, *björnbra*). Prefix och suffix kan ändå förlora sin slangifierade betydelse om man använder dem för mycket. (Kotsinas 2003:238, se även Kotsinas 2007)

Förstärkningsord, som gärna är lite chockerande, är ett typiskt sätt att markera en stark känsla. För att väcka intresse, bör förstärkningsordet vara relativt nytt och det bör kanske betraktas som fult. Man har skalat den vanliga betydelsen och den nya betydelsen motsvarar vanligen ”mycket”. Det verkar ibland att för att det kan skapa en riktigt starkt effekt, bör förstärkningsord ha en oväntad betydelse. *Ett sjukt fett röj* (*en mycket trevlig fest*) eller *värsta snygga skorna* (*mycket snygga skorna*) är exemplen på förstärkningsorden som är lite chockerande. Förstås finns det också lite vanligare förstärkande ord såsom *enormt*, *oerhört* och *kolossalt*. Man kan bli van vid fula ord som förstärkande ord, och då måste man hitta på nya värre ord. (Kotsinas 2003:234)

En del nya slangord bildas genom att man använder förkortningar, t.ex. *cigg* (*cigaret*) eller *knark* (*narkotika*) (Andersson 1985:168). Därtill Kotsinas (2003:239) påpekar att det är enklare att förkorta ord än att använda den fullständiga formen. Det handlar ändå inte bara om enkelhet utan slangen är gruppsspråk som har egna ord för en viss grupp, och förkortade ord är en del av någon grupp. I början uppfattas förkortade former som slang, men de börjas uppfatta som normalord när de blir vanligare (Kotsinas 2003:283). Man kan också förlänga ord i slangen för att betona något, t.ex. *puckopucko* är mycket dum (Kotsinas 2003:239).

Ett ord kan ha många varianter i slangen och dessa varianter leker med ljud och form. Kotsinas presenterar som exempel ordet *taskig*, som har varit *tjaskig*, *sjaskig*, *tjabbig*, *tjallig* och *tjarrig*. Man byter begynnelseljudet eller konsonantljudet. Konsonantkombinationen kan by-

tas mot något annat som är lättare att uttala. Vanliga kombinationer är t.ex. *sk* och *st* mot *rr* (*syster* blir *syrra* och *whisky* blir *virre*). Därtill kan man leka med ordens form och suffix kan variera. *Missfoster* kan bli *miffo*, *miffad*, *miffig* och *miff*. Detsamma händer med prefix. Man kan använda bara ett prefix som adjektiv. Då t.ex. *kanonbra* blir *kanon*. Det är också möjligt att använda bara efterled (*foster* som kommer från *missfoster*). (Kotsinas 2003:244) Andersson (1985:168) beskriver ytterligare att användningen av omkastningar av fonem eller stavelser är ett sätt att göra slangord. Man gör om orden genom att använda dessa omkastningar efter de principer som ges av t.ex. all-språket, fikon-språket eller backslang. T.ex. *kaffe* blir *fika* och *stump* blir *fimp*.

2.5. Läroplaner

I detta kapitel redogör jag för vad Grunderna för läroplaner för den grundläggande utbildningen (härefter GLGU) och Grunderna för gymnasiets läroplan (härefter GGL) konstaterar om ordförrådet och språket som eleven borde lära sig. Jag har beaktat bara de aspekter som handlar om temat ordförråd och ordinläring. Eftersom detta är temat för avhandlingen anser jag att det inte är nödvändigt att beröra andra aspekter i GLGU och GGL.

Man kan anta att läroböckerna som används i skolan följer krav som GLGU har definierat. Som bevis på detta informerar Sanoma Pro (2016) att man omarbetar läroboksserien På Gång för att det ska motsvara den nya läroplanen. Tillika påpekar Otava (2016a) att Megafon följer den nya läroplanen.

I avsnitt 2.5.1. presenteras GLGU från 2004 som var giltig när läroböckerna i denna studie har bearbetats och publicerats. Jag redogör för den nya läroplanen i avsnitt 2.5.2., eftersom man börjar följa den sedan hösten 2016 och samma läroböcker, delvis omarbetade, ska användas också i framtiden. I avsnitt 2.5.3. presenteras GGL från 2003 och 2015.

2.5.1. GLGU 2004

Undervisningen följer läroplanen. GLGU (2004:8–13) definierar att grunderna för läroplanen utgör den nationella ramen för en läroplan som görs upp på det lokala planet. Det bestäms i läroplanen om fostrings- och undervisningsarbetet i den grundläggande utbildningen, och må-

let samt det centrala innehållet i undervisningen fastställs i läroplansgrunderna. Följande punkter, som jag kommenterar, sätter krav på ordförrådet eller språkets stil som eleven borde lära sig.

GLGU (2004:132) definierar att syftet med svenskundervisningen är att *eleven skall uppnå grundläggande färdigheter i svenska med tyngdpunkt på muntlig interaktion*. Muntlig interaktion är ofta ledigare än skriftlig kommunikation. Troligen betyder detta för det mesta att eleven ska lära sig nyttiga fraser att hälsa, säga adjö, lära sig uttal och uppehålla konversation. Man kan ändå anta att eleven ska lära sig att igenkänna talspråkliga fraser och ord, som är typiska för den muntliga kommunikationen. Talspråkliga ordformer är typiska för talspråket (se mer i avsnitt 2.1.3.) och det skulle vara naturligt att eleven bekantar sig med dessa i undervisningen med hjälp av läroboken.

Enligt GLGU (2004:132) är målet med språkfärdighet att *eleven skall lära sig att kommunicera på svenska i enkla all dagliga situationer där samtalspartnern vid behov kan hjälpa till, och lära sig att förstå text som behandlar vardagslivets händelser eller att av sammanhanget sluta sig till det talade*. Man kan anta att också språket är vardagligt vid dessa vardagliga händelser, som innehåller många talspråkliga ordformer och informellare språk, t.ex. slang. Detta talar för att talspråkliga ord ska tas upp i undervisningen.

Målet med kulturell kompetens är att *eleven skall lära sig att i vardagssituationer kommunicera med den svenskspråkiga kulturens representanter på ett sätt som är naturligt för denna kultur* (GLGU 2004:132). Det betonas mycket vardagliga situationer och vardaglig kommunikation. Svenskspråkiga representanter uppfattar jag som rikssvenskar och finlandssvenskar, alltså man kommer att lära sig vardagliga kommunikativa strategier och uttryck både på finlandssvenska och rikssvenska. Jag anser att det inte finns så många kulturella olikheter mellan finlandssvenskt och rikssvenskt sätt att kommunicera, således verkar det naturligare att man fokuserar på språkliga drag (se dock Nelson m.fl. (2015)). Man kan påpeka att finlandssvenska med några finlandismer hör till undervisningen. Eleven bör också lära sig till vilken kultur olika uttryck hör, som förutsätter att man anger ordets olikhet från det rikssvenska standard-språket.

När det gäller centralt innehåll, är centrala ämnesområden och situationer *närmiljön och hörande bekanta personer, saker och aktiviteter i väsentlig grad hör till den, såsom hem, familjemedlemmar och vänner, fritid och hobbyer, resor, skola, skolkamrater och lärare, livet på landet och i staden, att göra uppköp och använda offentliga tjänster, och baskunskaper om finlandssvenska, svenska och övriga nordiska livsformer* (GLGU 2004:133). Ämnesområdena är enkla, vilket gör att ord inte heller kan vara mycket komplicerade. Eleven ska lära sig enkla ord som hör till det grundordförrådet, som inte ger mycket utrymme för språklig variation. Man kan anta att om det finns språklig variation, gäller det vardagligare benämningar för familjemedlemmar och t.ex. anglicismer för nya intressen och fritidssysslor.

När det gäller kommunikationsstrategier, konstaterar GLGU (2004:133) att *eleven skall lära sig att använda vissa uttryck som är typiska för muntlig kommunikation, såsom uttryck som används då man inleder och avslutar ett inlägg och då man ber om ordet, behåller ordet och ger respons*. Uttryck i exemplet är mycket avgränsade som inte ger vida möjligheter för den språkliga variationen. Jag anser också att det inte finns så många olika sätt att bilda dessa uttryck. Standardspråket är bäst och mest använt för det, anser jag.

GLGU (2004) sätter också kriterierna för vitsord 8 i slutet av grundskolan. Eleven som får vitsordet 8, borde vara på nivån A2.1. i hörförståelse, A2.1. i läsförståelse, A1.3. i skrivande och A1.3. i tal. Följande kriterier som presenteras gäller på något sätt ordförrådet eller språket som eleven bör behärska. Kriterierna kommer från läroplanens referensram som är omarbetad från den europeiska referensramen. Nivån A1.3. i tal förutsätter att eleven *behärskar ett begränsat antal korta utantillärda uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer*. Den här punkten uppger det tydligaste kravet på ordförrådet. Eftersom det gäller nybörjarnivån, kan ordförrådet inte heller vara mycket svårt. Det mest centrala ordförrådet innehåller troligen standardspråkliga ord och inte många synonymer till samma företeelse. Talspråkliga ord eller olika ord från olika stilnivåer är inget krav. Det kan antas att dessa språkliga detaljer i undervisningen, om de finns, är avsedda för elever som får vitsordet 9-10.

Nivån A1.3 i skrivande betyder att eleven *kan skriva enkla texter (ett enkelt postkort, personuppgifter, enkel diktamen)* och *behärskar de allra vanligaste orden och uttrycken som har att göra med detaljer eller konkreta behov i elevens eget liv*. Allra vanligaste orden är vanligen

standardspråkliga, det kan man granska genom att studera någon lista över de vanligaste svenska ord. Krav på skrivkunskaper är enkla som inte kräver mycket egen kreativ textproduktion, alltså det finns ingen förutsättning att läroböckerna borde innehålla mycket kreativt språk som innehåller stilistiska skillnader.

Nivån A2.1. i hörförståelse kräver att eleven bör *förstå det mest centrala innehållet i korta, enkla diskussioner som intresserar (anvisningar, meddelanden)*. Nivån A2.1. i läsförståelse kräver att eleven *förstår enkla texter som innehåller det allra vanligaste ordförrådet (privata brev, korta nyhetsartiklar, vardagliga bruksanvisningar)*. Det mest centrala innehållet betonas igen, som troligen innehåller det mest centrala ordförrådet.

Det anges inte direkt noggranna krav på ordförrådet eller stilnivån, således man kan tolka krav på många olika sätt. Kravet på det mest centrala ordförrådet ger inte mycket utrymme för språklig variation.

2.5.2. GLGU 2014

Eftersom högstadieläroböckerna i denna studie är avsedda för de sista obligatoriska kurserna som undervisas på högstadiet, redogör jag för krav för årskurs 7-9. Medellång lärokurs i svenska börjar ändå nu redan på lågstadiet, men det är inte nödvändigt att redogöra för krav för årskurs 3-6, eftersom de inte är relevanta i min studie. Följande krav har jag tagit upp ur läroplanen och de gäller ord eller språkets stilnivå på något sätt.

Enligt GLGU (2014) är målet för undervisningen *att hjälpa eleven att öka sin kännedom om uttryck som kan användas i och som hör till artigt språkbruk*. Kravet betonar mycket språkkänslan att känna till olika uttryck. Det kan betyda att eleven ska veta vad man ska säga om man vill köpa en bussbiljett på ett artigt sätt. Det kan också betyda att eleven ska känna till uttryckets stilnivå, som förutsätter att man anger ordens olikhet från artigt standardspråk. Det konstateras också att undervisningen ska *uppmuntra eleven att tolka för sig själv och sin åldersgrupp lämpliga och intressanta muntliga och skriftliga texter*. Muntligheten kan betyda talspråkliga ord som är typiska för den muntliga kommunikationen. Åtminstone ska eleven känna till den här typen av ord. Intressanta texter för elevernas åldersgrupp berättar vanligen om ungdomarnas liv, som möjliggör ungdomsspråket med slangord.

Centralt innehåll som anknyter till målen i årskurs 7-9 är att *uppmuntra eleverna att använda språket mångsidigt i olika situationer och att observera skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska*. Olika situationer förutsätter annorlunda språk. För att eleven skulle ha mer modet att använda språket i olika situationer, ska eleven känna till deras olika krav. Detta stöder idén att det ordets stilnivå, som skiljer sig från neutralt standardspråk, ska anges i läroböcker. Intressant är också att man anger så tydligt denna gång att eleven ska lära sig skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska. Enligt detta krav ska finlandismer finnas i svenskläroböcker.

När det gäller förmågan att kommunicera, förmågan att tolka texter och förmågan att producera texter, presenterar läroplanen följande krav: *Eleven ska lära sig ordförråd och strukturer i samband med olika slags texter och lära sig att öva sig riktigt i olika kommunikationssituationer med hjälp av olika medier*. Olika slags texter låter förstå att det också ska finnas texter utanför standardspråket. Å andra sidan kan det bara betyda olika texttyper såsom nyhet, textmeddelande och viktiga anvisningar och inte alls ord från olika stilnivåer. Det kan ändå antas att särskilt de texttyper som ungdomarna arbetar med, är korta talspråkliga chat- och textmeddelanden som innehåller ungdomsspråk med slang. Detta antagande stöds av hänvisningen till olika medier.

I bedömningskriterier för goda kunskaper (vitsordet 8) förklaras att *eleven kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang. Eleven förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck*. Det betonas mycket artigt språkbruk. Enligt min åsikt är det neutrala standardspråket bäst för det. Enkla och bekanta ord står i fokus, men de här typerna av ord kan också vara talspråkliga. Därtill finns det krav såsom *eleven behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet, och eleven kan berätta om vardagliga och för hen viktiga saker samt skriva enkla meddelanden*. Det betonas igen det mest centrala ordförrådet som kan uppfattas på det sättet att talspråkliga ord inte är viktiga i undervisningen.

Eftersom det gäller nybörjarnivån, är det naturligt att det inte är möjligt att behandla ett mycket omfattande ordförråd. Man lär sig de vanligaste orden och det är kanske inte ens ändamålsenligt att lära sig mycket talspråk. Det tydligaste kravet är kanske krav på finlands-

svenska, vilket förstås ger utrymme för egen tolkning att hur mycket man ska behandla ämnet. Skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska beaktas ändå i båda läroplanerna varför de finns med i undersökningsmaterialet.

2.5.3. GGL 2003 och 2015

Jag redogör för båda läroplanerna eftersom gymnasieboken har publicerats 2009 som betyder att den har skrivits enligt den gamla läroplanen. Den har ändå använts under den nya läroplanen och Otava (2016b) anger att boken koncentrerar sig på muntliga kunskaper. Enligt den nya läroplanen är den sjätte kursen en muntlig kurs.

GGL (2003) konstaterar att *i de fördjupade kurserna läggs tyngdpunkten på en allsidig utveckling av språkfärdigheten*. Man kan anta att språket varierar mycket eftersom målet är en allsidig utveckling, inte bara att lära sig det mest centrala ordförrådet. Namnet på den sjätte kursen, som är den första fördjupade kursen, är *Kultur i ord och handling (RUB 6)*. Läroplanen 2003 konstaterar att *kulturen behandlas i denna kurs i bred bemärkelse. Temaområdena "kulturell identitet och kulturkännedom" och "informations- och mediekunskap" ger uppslag till kursinnehåll*. Kursbeskrivningen handlar bara om temana och dessa teman är de enda krav som styr ordförrådet eller stiltnivån på något sätt. Det kan ändå vara nästan vad som helst. Informations- och mediekunskap skapar förutsättningar för anglicismer, eftersom de brukar vara vanliga i detta temaområde.

GGL (2015) påpekar att kurser i gymnasiet strävar efter att eleven ska stå på nivån B1.1 med sina språkkunskaper. Under nationella fördjupade kurserna *ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda svenska för olika syften*. Beskrivningen är mycket vidsträckt. Enligt mig kan olika syften vara t.ex. informella situationer med talspråket. Den sjätte kursen heter *Muntlig kommunikation och påverkan (RUB16)*. GGL (2015) beskriver kursen att *under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntligt språk, förstå talat språk och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov*. Uttalet spelar troligen central roll i kursen. Talat språk är också viktigt och det finns alla förutsättningar att eleven ska lära sig talspråkliga ordformer i denna kurs. Informella ord såsom slang ska troligen behandlas också. Däremot

konstateras det ingenting om finlandssvenska som låter förstå att finlandismer får endast liten uppmärksamhet i boken.

2.6. Läroboken i språkinlärning

Läroboken definierar läromålen och det material som ska studeras. Utan läroboken är självständig inlärning svår. (Karjala 2003:50, 52) Därför betonas lärobokens roll mycket i ordförrådsinlärning, eftersom den är den centralaste källan för eleven. Särskilt när eleven övar sig för ett ordprov hemma, är läroboken källan som används. På senaste tiden har elektroniska ordapplikationer och andra likadana stödmedel blivit vanligare, men enligt mina erfarenheter innehåller de ändå för det mesta samma ord som läroboken. Neuner (1994a) (refererad i Karjala 2003:50) påpekar att läroboken styr undervisningen mer än andra faktorer i undervisningssituationen. Enligt honom är den en central länk som förknippar undervisningssituationen, eleven och läroplanen med varandra. Därtill redovisar Elomaa (2009:31) att lärobokens roll i undervisningen i Finland är stadigt och eleverna uppskattar läroboken som resurs. Det är lätt att återkomma till läroboken och upprepa innehållet. Sammanfattningsvis är lärobokens roll central, det kan man inte neka. Därför kan man konstatera att ordförrådet som eleven lär sig kommer nästan fullkomligt från läroboken.

Eleven antar inte att man ska ifrågasätta textens innehåll eftersom lärobokens text är normativ (Kramsch 1988:145). När eleven inte ifrågasätter text, ord och uttryck som hen lär sig, har läroboken ett stort ansvar för innehållet, dess lämplighet och autenticitet för vardaglig kommunikation. Speciellt ord som står på avvikande stilnivå från den neutrala stilnivån kan uppfattas som standardspråkliga när eleven inte ifrågasätter lärobokens innehåll, om läroboken själv inte anger skillnader. Elomaa (2009:109) framför att om läroboken presenterar betydelsen på ett ord mycket noggrant, kan elever lära sig att fästa uppmärksamhet på ordens stilistiska och abstrakta betydelseskilnader i ett främmande språk och modersmål.

Lademann (1995) (refererad i Karjala 2003:53) påpekar att en bra lärobok har autentiska texter. Därtill framför Karjala (2003:56) att språket i läroboken bör vara användbart och så autentiskt som möjligt. Det måste också vara korrekt och därför finns det inga svärord eller mycket vulgära uttryck. Därför temana och de språkliga register som förekommer i läroböckerna presenterar inte fullkomligt den kulturella verkligheten. Kravet på autenticiteten och korrektheten

utesluter varandra i viss mån och korrekthet verkar dominera. Därför kan läroboken aldrig representera helt på den verkliga språkanvändningen, men den bör sträva efter att vara så autentisk som möjligt. (Karjala 2003:56) Därför kan t.ex. talspråkighet och talspråkliga ord betraktas som naturella delar av innehållet, eftersom den största delen av dem inte är för vulgära. Det är bara frågan om en lite friare språkanvändning. Kravet på användbarhet kan betyda att ordförrådet bör vara så standardspråkligt som möjligt för att det är användbart i de största delarna av kommunikationssituationerna. Dock representerar uppgjorda texter för undervisningssyfte med sina neutrala ord inte autenticiteten på det bästa sättet. Karjala (2003:58) kommenterar att dialogerna i läroböckerna inte är helt naturella från en språklig synvinkel eftersom de är påhittade, fiktiva och förenklade dialoger som har bearbetats för inläringen.

Alanen (2000:187) konstaterar att t.ex. ord som betyder olika företeelser i olika kultur, såsom *sempla* i finlandssvenska och i riksvenska orsakar problem för läroböcker. Man bör iaktta dessa skillnader i läroboken, eftersom texten ska hänga ihop med kulturkontexten. Kramsch (1988:163) tar upp detta problem och påpekar att för att ange ordens kulturkontext för en elev, bör läroboken förklara ordentligt ordens bakgrund, vilket är svårt. Det kan således vara att det är ett medvetet val att man inte anger stilnivå för att bearbetningsprocessen inte är så tung. Här överförs ansvaret till läraren. Detta får stöd från Karjala (2003:60) som framför att läroboken aldrig är ett perfekt inlärningsmaterial och inlärares själv måste fördjupa sig i ämnet genom att använda språket i autentiska situationer. Neuner (1994b, refererad i Elomaa 2009:75) framför att läraren måste komplettera boken och utesluter några delar av den i undervisningen. Läroboken kan strukturera inlärningsmaterialet som ska erbjudas för elever, men det måste ge också utrymme för läraren att anpassa lärostoff för att det är lämplig för olika grupper.

Läroboken är således en mycket central faktor i språkinläring, men den är inte perfekt. För att man kan dra fullständig nytta av boken, behövs det en lärare som tolkar och kompletterar det som inte finns i läroboken. Därtill har inlärares ansvaret att fördjupa sig i ämnet självständigt. Man kan inte kräva att boken anger t.ex. stilnivåer på ett perfekt sätt, utan läraren måste göra sin del.

2.7. Tidigare studier

Jag har inte lyckats att hitta likadana studier i svenska språket som gäller mitt tema. Det verkar att det finns ett behov av en inblick i temat. Däremot finns det några studier om franska talspråket i läroböckerna, vilket kan bero på att skillnaderna mellan skrift och talspråk i franska är större än i svenska.

Alaspää (2009) har studerat vissa grammatiska uttryck som är typiska för talspråket i franska. Hon koncentrerar sig på att hitta dessa uttryck och ta reda på att hur de har förklarats för inlärare i lärobokserien *Voilà!*. Hennes studie bevisar att det finns talspråkliga uttryck i lärobokserien och en del av dessa har förklarats för inlärare, medan en del inte har några markeringar på sin talspråkighet. Ett fenomen hade förklarats bra, men annars är förklaringar och markeringar otillräckliga eller oklara. Alaspää (2009) konstaterar att om man förklarar noggrannare vissa talspråkliga fenomen skulle det underlätta inlärningsprocessen. Enligt henne ska skillnader mellan skrift och tal presenteras bättre, eftersom brist på information kan störa inläringen av standardspråket. Därtill påpekar hon att talspråkighet ska presenteras minst en gång, gärna med den första inkomsten av fenomenet. Talspråkliga strukturer är nyttiga att presentera för att inläraren får veta att samma sak kan utföras på olika sätt.

Henttinen (2013) har studerat talspråkliga uttryck och hur de förklaras för studerande i fransk läroboken *Parfait! 1* som en del av sin studie, eftersom författaren har satsat särskilt på talspråkighet och kommunikativitet. Studien bevisar att de få talspråkliga fenomenen som förekommer i boken, förklaras för inlärare på ett lämpligt sätt, men inte alltid. Det förekommer också en anglicism och författaren har konstaterat att engelska ord hör till franska talspråket. Därtill t.ex. interjektioner som är vanliga i talspråket förklaras bra i varje kapitel.

Även om det är svårt att jämföra franskt och svenskt talspråket, stämmer slutsatser också med svenska. Om inlärare vill lära sig standardspråket bra, måste talspråkliga uttryck presenteras för att språkmedvetande om skillnaderna ökas. Ytterligare är det nyttigt att lära sig olika sätt att uttrycka en viss sak. På grund av dessa tidigare studier kan man anta att det också finns talspråkliga ord i svenskläroböckerna, men de presenteras inte heller på ett tillräckligt sätt.

3. MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel redogörs för undersökningens genomförande. Först presenteras syftet och forskningsfrågorna (3.1). Därefter presenteras undersökningsmaterialet i avsnitt 3.2 och till sist metoden och själva analysen (3.3).

3.1. Mål

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga förekomsten av sådana ord och uttryck i svenskläroböckerna som inte tillhör neutral standardspråklig stilnivå. Dessa ord är i denna avhandling anglicismer, finlandismer, slangord och talspråkliga ordformer. Meningen med studien är att belysa om svenskläroböcker omfattar ord från olika språkliga stilnivåer och således ger rikare och mer autentisk inblick i svenska språket, eftersom få använder bara det formella och neutrala standardspråket i kommunikation.

Jag studerar vidare om det anges i läroböckerna om orden hör till olika stilnivåer. Har eleven möjligheten att få veta vilka ord som är formella eller neutrala och vilka som är mindre neutrala? Eller ger läroböckerna en uppfattning att alla ord är likvärdiga och man kan använda dem på samma sätt och i alla kommunikationssituationer? Anges det att ord är i första hand talspråkligt eller hör bara till finlandssvenska?

Till sist vill jag ta reda på att om det finns olikheter mellan läroböckerna, eftersom jag som blivande svensklärare är intresserad av om det finns betydande skiljaktigheter som kan påverka syn på språket som boken ger.

I studien syftar jag sålunda till att få svar på följande forskningsfrågor:

- 1) Förekommer talspråkliga ordformer, anglicismer, finlandismer eller svenska slangord i svenskläroböckerna och i så fall vilka?
- 2) Anges ordens tillhörighet till olika språkliga stilnivåer eller finlandssvenska? Hur görs detta?

3) Finns det skillnader mellan svenskläroböckerna gällande dessa ord och språkliga stilnivåer eller finlandssvenska och i så fall vilka är skillnaderna?

3.2. Material

Som material har jag fem olika läroböcker, *Megafon 3 texter*, *Megafon 3 övningar*, *På gång 9 texter*, *På Gång 9 övningar* och *Galleri 5*. De fyra förstnämnda är ämnade för B-svenska (medellångkurs) som har börjat på högstadiet som nytt ämne, men börjar redan på lågstadiet från hösten 2016. Målet med svenskundervisningen i B-svenska är att eleven som får vitsordet 8, står på nivån A1.2. i hörförståelse och i textförståelse, och står på nivån A1.3. i skrivande och talande i slutet av grundskolan (GLGU 2004:124). Dessa läroböcker är avsedda för de två sista obligatoriska kurserna i grundskolan och det dominerande temat är Norden. Galleri 6 är avsedd för den sjätte kursen på gymnasiet för dem som fortsätter sina studier i B-svenska. Kursen är valfri och hör till de fördjupade kurserna.

Anledningen till att välja dessa högstadieserier är att båda högstadieböckerna är nya (2014), eftersom jag vill ha så nytt material som möjligt. Böckerna och deras material ska användas i undervisning troligen många år framåt, fast det görs några förändringar på grund av den nya läroplanen som förändrar timfördelningen i svenska i grundskolan. Som blivande svensklärare utnyttjar det också mig att bekanta mig i dessa böcker. Därtill är det svårt att hitta två olika läroboksserier som kan jämföras på ett bra sätt, utan att en av dem skulle ha utkommit många år tidigare. Galleri 6 hör till den populäraste gymnasieläroboksserien (Otava 2016b) och är den enda boken i sin serie, som koncentrerar sig på muntliga färdigheter. Gymnasieböckerna är avsedda mer för den exakta språkinläringen och därför valde jag Galleri 6 med i min studie för att det finns ett bra jämförelseobjekt. Det är intressant att få se om det finns mera tal-språkliga ord i Galleri på grund av det att boken har satsat på muntliga färdigheter.

Jag anser att fem böcker är tillräckligt eftersom antalet ord är mycket högt i en bok. Jag antar också att det inte lönar sig att undersöka alla böcker i en serie eftersom samma ord troligen kommer att upprepas och de första böckerna för de första kurserna, som handlar om grunder, innehåller ganska enkla ord. Därtill anser jag att de sista obligatoriska kurserna i svenska där dessa två högstadieläroböcker används, har mer utrymme att erbjuda språklig variation än de

första kurserna och därför vill jag studera om de utnyttjar denna möjlighet. Jag är intresserad av att studera grundskolböckerna eftersom svenskkurserna är obligatoriska för alla som går ut grundutbildningen, vilket betyder att användarkretsen är mycket vid. Hurdana ord erbjuder böckerna för människor av vilka några aldrig mer studerar svenska?

Fördelen med detta material är att det är ganska nytt. Ordförrådet förändras hela tiden, och således i denna undersökning kan man ha ganska ny information. Nackdelen med detta material är att det bara representerar fem olika läroböcker och generella slutsatser kan därför inte dras på grundval av det. Så är det dock ofta i kvalitativa undersökningar som denna. Man måste också ta hänsyn till vad författarna har sagt om böckernas innehåll och språk.

3.2.1. Megafon

Megafon är en lärobokserie för grundskolsvenska för en medellångnivå av Otava. Det har publicerats sex böcker, tre textböcker och tre övningsböcker. Som material i denna undersökning har jag *Megafon 3 textbok* (2014) och *Megafon 3 övningsbok* (2014) som är ämnade för den femte och den sjätte kursen i B-svenska på grundskola. Otava (2016a) framför på sin hemsida:

”Megafon erövrar högstadiel elever med sina livsfulla texter. Äkta historier och riktiga människor skapar riktiga upplevelser för svenskstudier. Textboken bjuder många muntliga handledade övningar och övningsbokens uppgifter är mångsidiga. Det är lätt att differentiera med Megafon-serie!”

I Broschyren som presenterar *Megafon*, anges att *Megafon* -serie bjuder mångsidigt läromaterialet både för läraren och för eleven. Bokserien innehåller många kommunikativa och kreativa övningar samt många olika texttyper. Serien innehåller bland annat dialoger, intervjuer, nyheter, recept, historier, bloggtexter, litteraturutdrag, statusuppdateringar på social media, sånger, rap, radioprogram och videor. Dessa bekantar eleverna med olika svenskspråkiga texttyper. (Otava 2016a).

Dessutom konstateras det i bakpärmen av textboken att *Megafon* beskriver riktiga historier och riktiga människor. Den fortsätter i inledningen att i denna bok berättar ungdomarna i nor-

den om sitt liv och presenterar sin hemstad. Således låter författarna förstå att läromaterialet är mycket aktuellt, riksspråkigt och autentiskt som inte innehåller bara formellt standardspråk.

Textboken innehåller 8 olika stycken och varje stycke har ”ett tema” (en huvudtext med textprat), *sång-* eller *litteraturdel*, ”*bildtorget* och *bildprat*”, ”*snacka*” (dialogdel), *plustext* och *kulturtorget*. Delen *tema* presenterar alltid en ungdom från någonstans i Norden som berättar om sitt hemland och sin stad. Efter huvudtexten kommer textprat som presenterar frågor som handlar om huvudtexten. Sång- eller litteraturdelen presenterar en nordisk låt eller ett nordiskt textutdrag. Bildtorget och bildprat har alltid ett tema som syftar till att öka ordförrådet om ett visst område. Delen *snacka* innehåller alltid en dialog där Elias och Maxine diskuterar. Därtill finns ännu *plustext*, som är riktad för avancerade inlärare och inte alltid gäller samma tema som stycket, och *kulturtorget* som handlar om kulturen. Otava (2016a) konstaterar att det finskspråkiga kulturtorget i textboken bjuder eleverna möjligheten till att bekanta sig djupare med nordiskt kultur. I slutet av boken finns grammatik och en allmän alfabetisk ordlista. Övningarna och ordlistan för varje stycke finns i övningsboken.

I denna undersökning har jag utelämnat sång- eller litteraturdelen eftersom den innehåller äkta låtar och litteraturutdrag som innehåller ord som författarna inte har valt själva eller bearbetat, och följaktligen är det inte meningsfullt att ta med dessa. Självklart har jag utelämnat också ord på andra nordiska språk eftersom denna undersökning handlar om svenska ord.

3.2.2. På Gång

På gång är en lärobokserie av Sanoma Pro vilken är riktad för elever i grundskolan. Det har utkommit tre textböcker och tre övningsböcker för B1-svenska. Som material studerar jag *På gång 9 textbok* (2014) och *På gång 9 övningar* (2014) som är avsedda för den femte och den sjätte kursen. Sanoma Pro (2016) konstaterar att man bekantar sig med nordiska länder och deras invånare i textboken och att historien med boken är medtryckande och tilltalar ungdomar. Textboken innehåller tio stycken och varje stycke har *introduktion*, *en serie*, *text*, *hans och hennes -del* och *kultur på gång*.

Introduktionen presenterar några centrala ord för huvudstycket och ger en mjuk början på ett nytt tema. Därefter kommer en serie där finlandsvenska Sofia och rikssvenska Jonatan samtalar. I varje huvudtext presenteras en ungdom från Norden som har någonting att göra med huvudtexten. I hans och hennes – del presenteras ungdomar sin stad eller sitt land, och kultur på gång beskriver olika kulturella drag av varje nordiskt land på sin tur. Sanoma Pro (2016) poängterar att dessa två delar ger extrainformation på nordiska länderna och är avsedda för avancerade elever. I slutet av textboken finns en alfabetisk ordlista och ordlistor för hans och hennes – texter. *På gång 9 övningar* innehåller ordlistan för varje huvudtext. Några Kultur på gång – delar innehåller sånger eller litteraturutdrag och jag har utlämnat dessa av ett samma skäl som jag gjorde i *Megafon*.

Sammanfattningsvis kan man säga att böckerna är mycket likadana med sin huvudtanke att ha ungdomarna från olika nordiska länder som huvudpersonerna. I denna undersökning har jag inte tagit med alla ord i den alfabetiska ordlistan, utan bara de som gäller de femte och sjätte kurserna, eftersom den innehåller också ord från böcker för tidigare kurser.

3.2.3. Galleri

Galleri är en lärobokserie av Otava som är avsedd för B1-svenska på gymnasiet. Det har utkommit fem läroböcker för de obligatoriska kurserna och två böcker för de valfria kurser. Övningar och texter finns i en och samma lärobok. Som material studerar jag Galleri 6 som används på den sjätte kursen. Den är den första valfria kursen och den koncentrerar sig på att öva muntliga kunskaper. Otava (2016b) konstaterar att det betonas muntliga färdigheter i talförståelse och talproduktion i Galleri 6. I boken fördjupar man sig i kulturskillnader, fritiden, filmer, litteratur och Norden. Galleri är den populäraste läroboksserien för gymnasiet.

Galleri består av fem olika delar vilka är textgalleri, pratgalleri, prepgalleri, tipsgalleri och testgalleri. Galleri 6 innehåller sju olika kapitel. Textgalleri innehåller huvudtexten, övningar som gäller det centrala innehållet och vanligen en kulturdela där presenteras ett nordiskt land. Pratgalleri innehåller bara muntliga övningar vilka inte är bundna till textgalleris teman. I prepgalleri gör man bara grammatikövningar. Testgalleri ger tips för studier och det är mest finskspråkig. Till sist kan man öva sig i testgalleri genom att göra övningar som gäller textgalleris innehåll. Alla dessa delar är med i undersökningen. I slutet av boken finns de alfabetiska

ordlistorna men jag har utelämnat dem, eftersom de innehåller också ord från de övriga böckerna i serien och man har inte klassificerat boken där ordet förekommer.

Jag har valt Galleri 6 som materialet, eftersom den betonar muntlighet. Muntligheten ger goda förutsättningar till t.ex. talspråkliga ordformer. Därtill är kursen valfri som ger utrymme för att fördjupa sig i språklig variation och olika stilnivåer. I boken behandlas också Norden, vilket är en gemensam faktor för alla läroböcker i denna undersökning. Det ska vara intressant att se om ordförrådet i denna bok skiljer sig mycket från ordförrådet i högstadiesböckerna.

3.3. Metod

I detta avsnitt redogörs för kvalitativ studie (3.3.1.) och innehållsanalys som datainsamlings- och analysmetod (3.3.2.).

3.3.1. Kvalitativ studie

Denna studie är kvalitativ till sin natur. Studien koncentrerar sig mer på vilka ord som förekommer än hur många gånger några ord dyker upp. Den strävar efter att redogöra för icke-numerär data, dvs. olika teoriområden där finns ord som undersöks, vilka ord de är, vilket ursprung de har, hur deras språkliga register eller stilnivåer förekommer och hurdana olikheter det finns mellan läroböckerna.

Kananen (2008:24) påpekar att en kvalitativ undersökning koncentrerar sig oftast på betydelser. Han tillägger att genom forskaren blir den riktiga världen filtrerad till forskningsresultat. Enligt Kiviniemi (2015:70-73) är en kvalitativ studie en process vars huvudsakliga instrument för datainsamlingen är forskaren. Han fortsätter att det är viktigt att kunna avgränsa materialet, för att undersökningsområde inte är för omfattande. Det måste tas hänsyn också till att materialet som sådant inte beskriver verklighet utan det måste tolkas på något sätt. Eskola och Suoranta (2014:33) poängterar också viktighet av tolkningen och konstaterar att problemet med kvalitativa studier ofta har varit ytlighet av analysen, den har bara varit direkt inlåning av materialet. De håller med Kiviniemi (2015) och konstaterar att materialet av en kvalitativ studie är i princip oändligt och det är centralt att gränsa materialet så noggrant som möjligt.

En kvalitativ undersökning försöker inte heller göra statistiska generaliseringar utan undersökningen strävar efter att beskriva ett fenomen och ger en vettig tolkning på det eller försöker förstå fenomen på djupare nivåer (Tuomi & Sarajärvi 2009:85, Kananen 2008:24). I denna studie är storleken av materialet så liten att det inte heller tillåter göra statistiska generaliseringar eftersom den omfattar bara tre olika läroboksserier.

En nackdel med en kvalitativ studie är att forskarens perspektiv och hans teoretiska synpunkter alltid kan påverka undersökningsprocessen, och därför är en kvalitativ studie tolkningsmässig (Kiviniemi 2015:74-81). I denna studie en enhet som undersöks är ett ord. Om det uppkommer problem med att kategorisera ord, använder jag SAOL, Språkbanken, NO, NY, och andra likadana verk som hjälp. För att minska möjligheten att utelämna ett betydande ord, väljer jag först alltid med alla sådana ord som jag inte är helt säker på och därefter studerar deras status. Processen beror i alla fall på forskaren. Det är ganska entydigt om det anges ordets språkliga register på något sätt varigenom det inte beror på forskarens tolkning om det finns någon kommentar eller inte. Tvärtom kan olikheter mellan läroböckerna ses på olika sätt och den slutliga tolkningen kan variera beroende på forskaren.

3.3.2. Innehållsanalys

Som metod använder jag en induktiv innehållsanalys som baserar sig delvis på teorier. Innehållsanalysen är en metod som analyserar dokumenten systematiskt och objektivt och försöker ge en sammanfattad beskrivning av det fenomen som undersöks. Innehållsanalysen är också en textanalys av ett dokument, som kan vara till exempel en lärobok såsom i min studie, och den kan användas i alla kvalitativa studier. (Tuomi & Sarajärvi 2009:91–104).

Denna studie baserar inte sig på någon färdig teori som ska linjera materialanalysen redan i början av studien varför denna studie baserar sig mest på material, dvs. jag försöker hitta ett teoretiskt innehåll ur materialet. Enligt Tuomi & Sarajärvi (2009:108–119) är detta ett induktivt sätt att göra innehållsanalys som har tre etapper: 1. att reducera materialet 2. att klassificera; indelning av materialet i underkategorierna och 3. att skapa teoretiska begrepp för huvud-

kategorierna. Eskola och Suoranta (2014:19) fortsätter att ett induktivt sätt att göra analys är behövt i synnerhet när det behövs grundinformation om naturen av ett fenomen.

Som problem med en induktiv innehållsanalys nämner Tuomi och Sarajärvi (2009:96) att det är svårt att kontrollera att analysen sker på materialets villkor och inte baserar sig på forskarens fördomar. För att minska denna risk, stöder jag mig mot teorierna i den tredje etappen av innehållsanalysen därför kallas metoden en induktiv innehållsanalys som baserar sig delvis på teorierna. Således hittar jag inte mig själv på teoretiska begrepp utan sammanbinder de påhitade huvudkategorierna till de redan existerade teoretiska begrepp. Tuomi och Sarajärvi (2009:96) konstaterar att denna innehållsanalys som baserar sig delvis på teorierna har kommit för att lösa problem som en innehållsanalys som baserar sig helt på materialet och forskarens tolkningar har haft.

En induktiv innehållsanalys som baserar sig delvis på teorier skiljer sig från en deduktiv innehållsanalys så att det sist nämnda baserar sig på en teori som leder analysen. I deduktiv analys måste det skapas en analysgrund som leder processen vilka enheter som tas med i materialet (Tuomi & Sarajärvi 2009:113). Eskola (2015:185) håller med Tuomi och Sarajärvi och fortsätter att analysen som baserar sig delvis på teorier har teoretiska anknytningar men den baserar inte sig direkt på en teori. Enligt honom kan forskaren fördjupa sig till teorilitteratur först, som kan leda datainsamlingen och därefter fördjupar sig till materialet utnyttjande teorivetenskap men utan att överanalysera det från synvinkel av teorilitteraturen. Denna process kallar Kananen (2008:25) som cyklisk process. Den betyder att forskaren sätter sig in i materialet under analysen av det kvalitativa materialet och kategoriserar det samtidigt som analysprocessen framskrider.

I denna studie leder ingen teori materialinsamlingen utan teorierna kommer med till processen när det behövs hjälp att skapa huvudkategorierna. På detta sätt anser jag att studien ger mer utrymme för oväntade element i resultaten. Jag stöder mig också mot Eskola och Suoranta (2014:84) som påpekar att en kvalitativ studie har nytta särskilt av teoretiska begrepp, inte så mycket av teorier.

I denna studie börjar induktivt innehållsanalys genom att granska alla ord först i de utvalda läroböckerna. När jag bekantat mig med materialet, samlar jag ihop alla ord som inte hör till det normala standardspråket, dvs. språket som SAOL uppfattar som normalt skriftspråk utan att tillägga ”vardagligt” inom parenteserna. Därefter listar jag alla ord i tabeller i Excel. Varje läroboksserie har en egen tabell för att jämförelsen kommer att vara möjlig. Detta är den första etapp, att reducera materialet, som Tuomi och Sarajärvi (2009:109) definierar som en process som utelämnar allt som är onödigt och lyfter fram viktiga begrepp för en studie. I denna etapp granskar jag också om det finns någon framställning av ordets språkliga nivå och lägger till i tabellen på vilket sätt det uttrycks i materialet.

Därefter klassificerar jag ord genom att söka gemensamma eller skiljaktiga element i ord som jag har samlat in. I denna fas kan jag också utnyttja information som jag redan har lärt mig när jag bekantade mig med teorilitteratur om mitt ämne. Jag delar orden i olika underkategorier. Tuomi och Sarajärvi (2009:110) påpekar att det skapas en bas för en grundstruktur av studien i denna andra etapp, som redan kan ge preliminära beskrivningar om fenomenet som undersöks.

I den sista etappen söker jag teoretiska begrepp för olika underkategorier som jag har hittat på. På det här sättet har jag olika underkategorier för ord som underlättar mig när jag svarar på min första forskningsfråga. Tuomi och Sarajärvi (2009:112) konstaterar att genom att sammanställa begrepp får man ett svar på forskningsfrågan, men i min studie måste man presentera också alla ord som har dykt upp och inte bara huvudkategorierna eller en del av orden. I detta fall är skapande av huvudkategorierna bara ett medel som gör klarare och lättare att presentera resultaten och ger större linjer för resultaten om man inte vill specificera alla enheter i resultaten.

För att få mer precis information om hur frekvent ordet är som jag tar med i studien, räknar jag ordens uppkomstfrekvens. Tuomi och Sarajärvi (2009:120) kallar detta som kvantifiering av materialet. Det kan ge en olik syn på tolkning av kvalitativt material (Patton 1990, refererad i Tuomi och Sarajärvi 2009:121). Som nackdel nämns det att kvantitativa material är ofta så litet att kvantifiering inte ger mer information. Eskola och Suoranta (2014:186) konstaterar att räkna ordens uppkomstfrekvens är den enklaste formen att göra kvantifiering.

Jag vill ändå studera om några ord är allmännare än andra. Ord som förekommer oftare än andra ord i studien troligen används mer och de representerar bättre talspråket, och de är inte bara enstaka representanter som har valts med i boken möjligen av något sekundärt skäl som inte är så viktigt för studiens syfte. Därtill kan det granskas om ord som har högre uppkomstfrekvens är vanligare eller användbara i kommunikation, eftersom eleverna kommer troligen att minnas ord som upprepas många gånger och använder dessa i sin kommunikation.

4. RESULTAT

Materialet består av sammanlagt fem böcker. I en av böckerna – representativ för materialet – fanns totalt 13100 ord. De granskade orden och deras frekvens anges i tabeller. Därefter diskuteras om ordens stilvalör har kommenterats i böckerna. Begreppet ”info” efter ordet betyder att läroböckerna har förklarat ordets stiltnivå på något mer detaljerat sätt. Orden har rangerats i ordning enligt frekvensen. Efter tabellen redogör jag för lite ordets bakgrund. När det gäller anglicismer och svenska slangord, betyder årtalet inom parenteserna efter ordet året då ordet har kommit till språket i betydelsen som det finns i materialet. Resultaten har indelats i talspråkliga ordformer (avsnitt 4.1.), anglicismer (avsnitt 4.2.), finlandismer (avsnitt 4.3.) och svenska slangord (avsnitt 4.4.).

4.1. Talspråkliga ordformer

Med begreppet talspråkliga ordformer menar jag talspråksstavningar, ord med borttappade slutkonsonanter, sammanskrivningar och kortformer (se mer i avsnitt 2.1.3.). I hela materialet finns 11 olika talspråkliga ordformer som förekommer sammanlagt 90 gånger. I tabell 1 presenteras talspråkliga ordformer som förekommer i materialet.

Tabell 1 **Talspråkliga ordformer i materialet**

Megafon 3		På gång 9		Galleri (gymn.)	
•sen	5	•stan	25	•sen	13
•stan	4	•sånt	7 (talspr)	•stan	6
•sån	2	•nån	6 (talspr)	•dej	5
		•vadå	3 (talspr)	•nåt	3
		•sen	2 (talspr)	•mej	2
		•va	2 (talspr)	•sa	2
				•va	2
				•nån	1

I gymnasieboken Galleri finns flest olika talspråkliga ordformer, fast många förekommer bara några gånger. Däremot har Megafon bara några enstaka ord. I Megafon förekommer sammanlagt 11 gånger talspråkliga ordformer medan Galleri har 36 och På gång har 45 förekommande former. Galleri presenterar den mångsidigaste variationen av kortformerna vilket är förstå-

eligt, eftersom boken är avsedd för avancerade elever som ska behärska större ordförråd och som ska ha djupare språkkunskaper.

På gång är den enda boken som anger att ordet hör till talspråket minst en gång per ett ord. Oftast finns hänvisningen i ordlistan där finns alla ord av ett kapitel och efter ordet står förkortningen ”*puhek.*” (=talspråkligt). Megafon och Galleri har inga hänvisningar till ordets stilnivå. I Megafon finns så få talspråkliga ordformer att man möjligen har ansett att dessa få fall i förhållande till helheten inte är betydelsebärande. Därför är det inte nödvändigt att ange deras stilnivå. Däremot verkar att På gång vill betona stilskillnader, eftersom hänvisningarna är frekventa med talspråkliga ordformer.

Den lexikaliserade kortformen *stan* (staden) är den vanligaste talspråkliga ordformen (35 gånger) i hela materialet och som förekommer i alla böcker. SAOL (2015) har markerat ordet som vardagligt, men På gång däremot inte, fast den har markerat flitigt stilnivåskillnader på andra ord. På gång använder ordet så mycket att det är svårt att hitta de några enstaka fullformerna i boken. Det verkar att fullformen *staden* nästan har ersatts av *stan*. I Galleri och i Megafon används ordet vid sidan av den fullformen, vilket gör sig iden om att de vardagliga formerna används för att få variation i språket såsom Westman (2001) konstaterar.

Kortformen *sen* (sedan) är den näst vanligaste talspråkliga ordformen i materialet som också förekommer i alla böcker (20 gånger). På gång anger ordets fullform vid sidan av kortformen, ”*sen (puhek.) = sedan, sitten*”. Boken markerar inte bara stilskillnader utan presenterar den ursprungliga fullformen och det gör boken med alla talspråkliga ordformer som den har markerat. Användning av *sen* är intressant i Galleri, eftersom t.ex. i en och samma mening förekommer både *sedan* och *sen*. Det verkar att Westmans (2001) påstående om användningen av kortformer som beror på viljan att ha rytmisk variation i texten och i talet stämmer. SAOL (2015) kallar *sen* som vardaglig variantform.

Kortformerna *sån* och *sånt* (*sådan*, *-t*) förekommer bara i högstadietexterna. På gång anger att *sånt* är talspråkligt och betyder *sådant*. Enligt Hultman (2003) används dessa i ett ledigt skriftspråk, men Westman (2001:116) framför att *sånt* anses mer accepterat i ledig prosa än *sån*. Därför är det intressant att Megafon, som inte har många talspråkliga ordformer, har valt

sån i sitt ordförråd. Säkerligen är det bara något slumpmässigt val. Ordet förekommer t.ex. i satsen ”En *sån* tar jag”.

Nån och *nåt* (*någon*, *något*) förekommer i böckerna som har större variation på talspråkliga ordformer. På gång har angett talspråkighet inom parenteserna och förklara att ordet betyder *någon*. *Nån* är lite vanligare än *nåt* i materialet, och också Westman (2001:114) beskriver en korpusstudie som bevisar att *nån* är vanligare än *nåt*. Enligt henne är rytmisk variation i talet orsaken till dessa kortformer. Josephson (2013:102) presenterar också en studie som bevisar att *nån* och *nåt* är lika vanliga i morgontidningsspråk. Enligt studien är *sånt* synligt vanligast, därefter kommer *sån* och kortformer av *någon/något*. Särskilt *sån* och *sånt* har blivit mycket vanligare från 1965 framåt till 2000-talet. På gång följer tydligast det verkliga livets språkanvändning på grund av detta, medan Galleri helt har utelämnat kortformerna av *sådan*,-*t* och presenterar bara *nån* och *nåt*. Enligt Språkbanken (2016) *nån* är mest frekventa (189 069 träffar) och *sån* minst frekventa (121 096 träffar) men det finns inte stora skillnader.

Va och *sa* (*vad*, *sade*) är de enda som har borttappade slutkonsonanter. *Vadå* (*vad då*), som finns i På gång, är den enda sammanskrivningen i materialet. Talspråksformerna *mej* och *dej* presenteras bara i Galleri. Formerna hör till vardagligt språkbruk (Hultman 2003:99). *Mej* och *dej* är de enda formerna, som inte är kortade och därför beror användningen av dem inte på den rytmiska variationen. Man kan inte märka om de används i talet och därför man kan anse användningen bara som ett talspråkligt val i text. Det verkar att På gång och Megafon presenterar bara talspråkliga ordformer som spelar någon roll i talet, medan Galleri fördjupar inlära- ren mer i talspråkliga ordformer genom att använda *mej* och *dej*. Galleri presenterar den största variationen på olika talspråkliga ordformer medan På gång koncentrerar sig på de former som kan användas i talet. Den är också den enda bok som har en sammanskriven talspråklig ordform och som anger ordens avvikande stilnivå från det neutrala standardspråket. Det verkar att På gång behandlar talspråkliga ordformer bäst från undervisningens synvinkel medan Megafon nästan inte alls betonar att vissa ord är talspråkliga ordformer. Skillnaderna är inte ändå så tydliga mellan böckerna.

4.2. Anglicismer

Anglicism definieras ur två olika synvinklar i denna studie (se mer i avsnitt 2.2.). Ordet som har ett engelskt ursprung, måste avses som vardagligt enligt SAOL eller det måste ha kommit efter 1980-talet till språket för att det presenteras här. Några ord uppfyller båda kraven. Jag har delat anglicismer ut i tre olika kategorier vilka är ordlån (avsnitt 4.2.1.), begreppslån (avsnitt 4.2.2.) och blandlån (avsnitt 4.2.3.). I materialet förekom inga pseudolån.

4.2.1. Ordlån

I materialet förekommer sammanlagt 37 olika ordlån som förekommer sammanlagt 107 gånger, vilket betyder att det är den största kategorin av anglicismer. Det mest frekventa ordet är *mobil* som förekommer 15 gånger. Ordlån som jag har hittat i svenskläroböckerna presenteras i tabell 2.

Tabell 2 **Ordlån i läroböckerna**

Megafon 3	På gång 9	Galleri (gymn.)
•rappa 5	•mobil 14	•chatta 5
•skejta 2	•likes 6 kursiv	•surfa 4
•missa 2	•blogg 4	•mejl 3
•talk-show 2	•cool 4	•tajt/tight 3
•mobil 1	•missa 3	•blogga 2
•rappare 1	•skejta 3	•mejla 2
•surfa 1	•blogga 2	•mobil 2
•quiz 1	•e-sporta 2	•peppa 2
	•pausa 2	•smiley 2
	•sajt 2	•surfa 2
	•scoottare 2	•aerobics 1
	•skejtare 2	•cool 1
	•adda 1 (talspr)	•missa 1
	•bebis 1	•sajt 1
	•bloggare 1	•skajpa 1
	•chilla 1	
	•duckface 1 kursiv	
	•e-bok 1	
	•facebooka 1	
	•frisbeegolf 1	
	•instagramma 1	
	•laptop 1	
	•mejla 1	
	•rappare 1	
	•skejtpark 1	
	•sorry 1	
	•surfa 1	
	•twittra 1	

Det finns bara fem äldre ord som fortfarande definieras som vardagliga, medan det finns 32 ord som har kommit till språket efter 1980-talet. *Mobil* (1990) är ett kortord av *mobiltelefon* som kommer från det engelska ordet *mobile phone*, men ordet är inte vardagligt. (NY 2000, SAOL 2015). Det är den mest frekventa anglicismen i materialet och det förekommer i alla läroböcker. Det är frågan om en ny företeelse i språket som har behövt ett svenskt namn, och namnet har lånats in från engelska. Därför finns det inga stilskillnader som ska anges i läroböckerna.

Like(s), som förekommer sex gånger i materialet, används mycket i På gång när ungdomarna talar om Facebook och sociala medier. *Like(s)* hänvisar entydigt till det engelska ordet *like* som betyder att någon gillar något på Facebook, på Instagram eller på andra sociala medier. Ordet används hela tiden i kursiv t.ex. ”Är det viktigt att få många följare och *likes*?” och ”Varje *like* är ett kvitto på att jag lever.” vilket betyder att läroboken vill ange att det skiljer sig från det normala standardspråket. Ordet har översatts till *tykkäys*. SAOL (2015) känner inte till denna betydelse för ordet. Inlåningen är förståelig, eftersom det inte finns en officiell svensk motsvarighet till substantiv som kommer från verbet *gilla*. Ordet har böjts enligt den engelska pluralformen, vilket är typiskt för engelska ordlån enligt Birch-Jensen (2007:114). Han tillägger att engelska ord kommer till språket främst genom ungdomskulturen (2007:111).

Kursivering gäller också ordet *duckface* som förekommer bara en gång, i satsen ”Jag hade några idiotiska bilder på Fejan och Instagram när jag var yngre, typ *duckface*” i På gång. Det har översatts med kursiv till ”*duckface*-kuvia”. *Duckface* är särskilt unga tjejernas sätt att truta med munnen i fotot för att läpparna verkar större. Det finns inte i SAOL (2015), men det får 279 träff i Språkbanken (2016). Jag anser att ord i kursiv kan jämföras med citatord, och såsom Josephson (2013:76) konstaterar, används många engelska ordlån först som citatord i skrift och senare ordet etablerar sig i språket utan citattecken. Därigenom kan det påpekas att denna förekomst är den första graden av etableringsprocessen och senare kan vi se orden utan kursiv.

Rappa (1983, *rap*) förekommer fem gånger och *rappare* (1984, *rapper*) förekommer två gånger i materialet (NY 2000). SAOL (2015) definierar att *rappa* betyder ”utföra rapmusik” och *rappare* är en ”person som utför rapmusik”. Det är frågan om en företeelse som har be-

hövt ett nytt ord, således är det inte vardagligt och det inte anges i läroböckerna. Orden förekommer i högstadiesböckerna men inte i gymnasieboken, men frågan är troligen bara om skillnader i innehållet.

Många ord som är födda på grund av informationsteknologi har lånats in i språket 1990-talet. *Surfa*, i betydelse *surfa på nätet* (1994, *surf*), förekommer i alla läroböcker sammanlagt sex gånger. Det är frågan om en ny användning av verbet *surfa*, som betyder ”söka efter och utbyta information på Internet”. *Chatta* (1994, *chat*) förekommer fem gånger och bara i Galleri. (NY 2000) Enligt SAOL (2015) är ordet inte vardagligt även om det definierades vardagligt i föregående upplaga. Ordet betyder ”föra skriftlig dialog i realtid via Internet”. *Sajt* (1995, *site*) förekommer tre gånger. Enligt SAOL (2015) är det vardagligt och dess officiellare form är *webbplats*. *Mejl* (1996, *mail*), formellare uttryck *e-post*, och *mejla* (1995), *skicka e-post* förekommer sammanlagt sex gånger i materialet. (NY 2000) De är också vardagliga enligt SAOL (2015). *Sajt*, *mejl* och *mejla* har försvenskats genom uttalsanpassad stavning. Birch-Jensen (2007:113) påpekar att *mejl* och *mejl* används mycket i talspråket, medan *e-post* brukar dominera i skriftspråk.

Smiley (1993) är ”kombination av grafiska tecken använd i kommunikation på nätet för att förmedla känsla eller tonläge i ett meddelande” (NY 2000). Ordet är inte vardagligt (SAOL 2015) och det förekommer sammanlagt två gånger bara i Galleri. När man använder *smiley* i pluralformen har det böjts enligt den engelska modellen *smileys* i texten. Ordet är ett typiskt exempel på engelskt lånord, eftersom enligt Josephson (2013:75) tar bara ord som sluter på -o, -er och -y vanligen s-plural. *Smiley* vid sidan av *likes* är de enda orden i materialet som har tagit s-plural och *smiley* är det enda ordet som presenteras som vanlig del av ordförrådet utan kursiv. Man kan således konstatera att lärobokens böjning följer åtminstone regler som Josephson presenterade.

Adda (*add*), *twittra* (*tweet*), *facebooka* (*facebook*), *instagramma* (*instagram*), och *skajpa* (*skype*), är ord som alla förekommer bara en gång. Alla är bundna till sociala medier och applikationer som har dykt upp på 2000-talet. De är Skype (2003), Facebook (2004), Twitter (2006), och Instagram (2010). Instagram är en mobilapplikation där man kan publicera foton och det är mycket populärt särskilt bland ungdomarna. Därför är det inte konstigt att *instagramma*

dyker upp i materialet där ungdomarna talar om sitt liv, ”Instagrammar du?”. Det dyker ändå inte upp i SAOL. På gång har inte översatt ordet, vilket skulle ha varit intressant, eftersom det inte finns ett officiellt finskt verb för det enligt min erfarenhet.

Skype är lite äldre uppfinning och det tycks inte länge vara så populär bland alla kommunikativa medier. Därför verkar det naturligt att *skajpa* bara dyker upp i den äldsta läroboken medan de nya läroböckerna tar upp nyare sociala medier. SAOL (2015) definierar att det betyder ”telefonera via internet” men ordet finns inte i den föregående upplagan (2006). Galleri har översatt ordet inom citationstecknen ”skypettää” som kan begripas som tecknet på ordens avvikande stilnivå från det neutrala standardsspråket eller på en informell översättning. Ordet har tagit svensk stavning vilket är rekommendabelt enligt SAOL (2015), men det presenteras också formen *skype*. Ordet *skajpa* har genomgått uttalsanpassad stavning. Verbet *facebooka* har däremot inte försvenskats, även om det finns stavning *fejs* i slangspråket (Kotsinas 2003:239). Det kan bero på verbets *boka* andra betydelser som kan göra hela verbet löjligt. Annat skäl kan grunda sig på engelskans roll som ”högstatusspråk” som man gärna lånar ord från (Birch-Jensen 2007:105).

Twittra förekommer i satsen ”...har twittrat eller följt någon på Twitter”. SAOL (2015) har tagit upp *twittra*, som är ”använda sig av twitter”. Det är inte vardagligt utan bara ett nytt ord för en ny företeelse. *Adda* hör ihop Facebook. Troligen det enda som man kan adda, förekommer i satsen där verbet dyker upp ”...har addat en vän på FB” . På gång har översatt ordet *adda* och inom parenteserna efter ordet finns ”talspråkligt”. Det svenskspråkiga Facebook använder verbet *tillägga* i denna betydelse och därför kan man konstatera att man har velat ta med ett talspråkligt ord som är närmare ungdomar. Språkbanken (16.5.2016) avslöjar att ordet *twittra* förekommer 15945 gånger, *facebooka* 1365 gånger, *adda* 1247 gånger, *instagramma* 820 gånger och *skajpa* bara 45 gånger. Ordet *skajpa* har troligen tagits med eftersom det finns i SAOL, även om det inte förekommer många gånger i korpussökningar. På gång har tagit upp mest olika nya verb som hör till sociala medier, varför man kan anta att det är tidsenlig och kanske lite närmare ungdomarnas liv än de andra böckerna.

Blogg (fyra förekomst), *blogga* (fyra förekomst) och *bloggare* (en förekomst) hör också till internetspråket. De har kommit till språket senare på 2000-talet, eftersom NY (2000) inte

ännu känner orden till. SAOL (2015) definierar att *blogg* är en ”personlig dagbok på webben som uppdateras kontinuerligt” och *bloggare* är en ”person som lägger ut en blogg”. *E-sport* förekommer två gånger. Det finns inte i SAOL, men substantivet *e-sport* definieras som ”tävlingsspel på dator eller på spelkonsol”. Det förekommer i satsen ”...har e-sportat.” och det har översatts till ”pelata kilpaa videopelejä”. Det är överraskande att ordet förekommer bara två gånger i Språkbanken, medan substantivet *e-sport* får 608 resultat (16.5.2016). *E-bok* är en ”bok i elektronisk form” (SAOL 2015) och har kommit till SAOL först 2006. Man kan döma att författaren troligen har hittat på verbet utan att granska dess vanlighet.

Laptop är en bärbar dator (SAOL 2015) som tycks vara ganska nytt ord, eftersom det inte förekommer i den föregående upplagan (2006). Alla dessa ord är nya ord för nya företeelser som är födda på grund av den teknologiska utvecklingen. Därför finns det inget behov att markera dem vardagliga. Tekniska företeelser får vanligen engelska benämningar (Birch-Jensen 2007:156) och därför är det naturligt att det finns så många engelska ordlån i denna studie.

Chilla (*chill*) är ett vardagligt verb, som betyder ”softa, tar det lugnt” (SAOL 2015). Det verkar ganska nytt ord, eftersom SAOL (2006) eller NY (2000) känner inte ordet till. Det förekommer bara en gång i materialet i satsen ”Tjejerna sitter i timmar och pratar, chillar och kommenterar killar som går förbi” men det får 13032 träffar i Språkbanken (16.5.2016). Man har översatt ordet till ”chillailla”. *Missa* är också ett vardagligt verb som betyder ”inte träffa, bomma, inte hinna fram till, misslyckas med, försumma” (SAOL 2015). *Missa* har varit allmänt i början av 1900-talet, därefter har det återkommit till språket 1989 (Kotsinas 1996). Det får 266402 träff och förekommer i alla läroböcker, sammanlagt sex gånger. Det finns t.ex. i På gång i satsen ”Missa inte hajarna och den elektriska ålen!” och det har översatts ”missata, jääda paitsi jostain”. Även om läroboken inte anger att orden är vardagliga, kan eleven dra slutsatser på grund av översättningen, eftersom ”missata” och ”chillailla” inte heller är standardspråkliga ord. Andra läroböckerna har översatt ordet på ett neutralt sätt.

Skejta (*skate*) är ett vardagligt verb, som heter åka skateboard på ett formellare sätt (SAOL 2015). Båda högstadiesböckerna använder formen *skejta*, vilket kan betyda att författaren har velat använda enklare verbet för att det är lättare att komma ihåg det eller man upplever att

vardagligare formen är närmare ungdomarnas språk. *Skejtare* (*skater*) är en ”person som åker skejtboard” och *skejtpark* (*skatepark*) rekommenderas använd hellre än *skatepark* (SAOL 2015). Ordet *skateboard* har kommit till svenska 1978 (NO 1986) men SAOL har tagit ordet först med i den trettonde upplagan (2006). Därför kan man anta att orden kommer från 1980-1990-talet. Ordet *frisbee* har kommit till språket 1978 (NO 1986). Däremot *frisbeegolf* är nyare fenomen och idrotten har blivit populärare på 2000-talet.

Quiz definieras som frågesport men det finns först i SAOL (2015) och inte i den föregående upplagan. Megafon har inte böjt ordet. Megafon använder dock många gånger orden ”frågesport” och ”test” som hänvisar att det är antagligen frågan om viljan till föränderligheten. Enligt Stålhammar (2003) har ordet *talk-show* kommit till svenskan 1995. SAOL (2015) rekommenderar att ”använd hellre pratshow”. *Talk-show* är det enda ordet i materialet som har rekommendation att man ska avvika ordet och använda något annat i stället för det. Megafon har gjort ett val att använda anglicism. Det är lite underligt, eftersom annars använder boken inte många anglicismer och den innehåller det minsta antalet ordlån av de undersökta böckerna.

Aerobics lånades in i språket 1983 (NY 2000). Det är ”motionsträning som ökar syreupptagningsförmågan och ordet kan också vara *aerobic* (SAOL 2015). *Scootare* är en person som gör trick med sparkbräde (på engelska ”scooter”). Det förekommer i satsen ”Det är ofta fullt av skejtare och scootare.” Det får inga träffar i Språkbanken (16.5.2016), det finns inte i SAOL och det verkar att ordet bara används av en liten avgränsad grupp. Det har översatts ”skuuttaaja” i På gång.

Sorry förekommer i en tecknad serie där ungdomarna diskuterar och det är det enda engelska ordet som används medvetet i materialet, utan försöket att anpassa ordet till språket genom att använda t.ex. kursiv. På gång har synligt en ledigare attityd till engelska än de andra böckerna och boken ger den sannfärdigaste bilden på ungdomarnas språk som blandar ihop olika språk ibland.

Ord som har lånats in i språket före 1980-talet men är vardagliga enligt SAOL (2015) är *cool* (1950), *bebis* (1969, *baby*), *peppa* (1960, *pep*) *tajt* (1968, *tight*) (Stålhammar 2003) och *pausa*

(1960, *pause*) (NO 1986). Ordet *pausa* används i betydelse *stanna* i På gång ”På hemvägen pausar vi på Chipsfabriken.” Enligt SAOL (2015) betyder ordet ”göra uppehåll, pausera”. Galleri använder både *tajt* och *tight*. En ungdom säger ”Jag gillar när de är tighta.” när man talar om jeans och senare i en annan text som handlar om samma tema, säger en pojke ”Jag tyckte de var för tajta helt enkelt”. Detta är det enda fallet när läroboken presenterar två sätt att stava ett ord och det är lite svårt att veta om det är ett medvetet val. I ordlistan i slutet av Galleri finns bara formen *tajt*, varför man kan anta att formen *tight* är ett slarvfel. SAOL (2015) framför att *tight* är bara en variantform till ordet *tajt* och rekommenderar att man ska använda hellre *tajt*. *Peppa* betyder muntra upp, stimulera (SAOL 2015). *Bebis* kan också stavas *bäbis* enligt SAOL (2015) men På gång har valt allmännare formen. Språkbanken (16.5.2016) ger 78125 träff för *bebis* och 5360 träff för *bäbis*. *Cool* som förekommer fem gånger i materialet är det allmännaste ordlånet bland ordlån före 1980-talet. Det är kanske därför att det också är äldst.

Kortfattat kan man konstatera att den största delen av ordlånen är nya lånord som har kommit till språket efter 1980-talet. De gäller tekniska företeelser för det mesta. Stilnivån av ordlån har angetts genom att skriva ordet i kursiv eller använda markeringen ”(talspr.)” vid sidan av ordet. En del ordlån har försvenskats genom stavning.

4.2.2. Begreppslån

Begreppslån är det näst största lånkategorin i föreliggande studie. Begreppslån består av översättningslån och betydelselån (se avsnitt 2.2.2). Alla läroböcker i studien har begreppslån och det finns ingen stor skillnad i frekvens mellan böckerna. I materialet förekommer tio olika begreppslån som förekommer 52 gånger därav ordet *nät* förekommer 32 gånger. De näst populäraste orden är *följare* och *datanörd* som förekommer tre gånger. I tabellen 3 presenteras begreppslån som uppkommer i materialet.

Tabell 3 **Begreppslån i materialet**

Megafon	På gång	Galleri
•ladda ner 2	•nät 12	•nät 20
•cd-skiva 1	•följare 3	•datanörd 3
	•fejan 2 (talspr)	•hemsida 2
	•ladda ner 2	•suga 2
	•ståuppkomiker 2	•dokusåpa 1
	•hemsida 1	

Översättningslånen är *hemsida* (1995, *homepage*), *ståuppkomiker* (1989, *stand-up comedian*), *ladda ner* (1993, *download*), *datanörd* (1994, *computer nerd*), *dokusåpa* (1998, *docusoup*) och *CD-skiva* (1983, initialord för *compact disk*) (NY 2000). *Följare* (*follower*) är nyare översättningslån som inte finns i källorna. Det finns bara två betydelselån vilka är orden *suga*, som har börjats använda i en ny betydelse (1997, *suck*) (NY 2000) och *nät* (1990-talet, *internet*) (Stålhammar 2003).

Ståuppkomiker och *dokusåpa* representerar de nya företeelser i nöjeslivet, men den största delen av begrepslån handlar om den teknologiska utvecklingen. *Hemsida*, *ladda ner*, *cd-skiva* och *nät* representerar denna kategori. Ordet *datanörd* är vardagligt, men Galleri har inte markerat det. Ordet *följare* dyker upp när ungdomarna pratar om sociala medier. Det betyder människor som följer på någon på sociala medier, främst på Twitter och Instagram. På gång använder *Fejan* bara som smeknamn på Facebook. *Feja* (1987) är ett slangord för *ansikte* (Kotsinas 1996, 2003:50,) vilket är översättning till *face*. Ett gammalt slangord har fått en ny betydelse. På gång har markerat i ordlistan att *Fejan* betyder *Facebook* och det är talspråket.

Ordet *suga* är vardagligt enligt SAOL i betydelsen ”vara värdelöst”. *Suga* förekommer i frasen ”Det suger!” i Galleri, men boken har inte angett vardagligheten.

4.2.3. Blandlån

Det finns bara ett blandlån, som förekommer en gång i materialet. Blandlån har lånat minst ett nytt morfem som kan användas för att bilda nya svenska ord. Blandlån presenteras i tabellen 3.

Tabell 4 **Blandlån i materialet**

Megafon 3	På gång 9	Galleri (gymn.)
•online-butik 1	•-	•-

Online lånades in i svenskan 1992 (Stålhammar 2003). *Online-butik*, som kommer ursprungligen ordet *online-shop*, kunde vara också översättningslån. Ordet *butik* är ändå så gammalt ord i svenskan att man kan anta att det inte har översatts just för denna mening utan man har använt ett svenskt ord och inlånat bara förleden. SAOL (2015) konstaterar att en svensk mot-

svarighet till ordet *online* är direktansluten till Internet. *Onlineshopping*, som är välbunden till *online-butiker*, kom till språket 1996. Man kan anta att ordet *online-butik* kommer från samma tidsperiod.

4.3. Finlandismer

I detta kapitel presenteras finlandismerna som förekommer i materialet. De har indelats i två kategorier som är officiella ord och uttryck och vanliga finlandismer. Inledningen grundar sig på Reuters kategorisering (se mer i kapitel 2.3.).

4.3.1. Officiella ord och uttryck

Officiella ord och uttryck är svenska ord för finländska företeelser och ord med rikssvensk motsvarighet. Denna kategori innehåller ord som är väl användbara och många ord används t.ex. i lagtexter. (Reuter 1997) Det förekommer fem officiella finlandismer i materialet. Det vanligaste ordet är *gymnasium* som förekommer i alla böcker sammanlagt 28 gånger. *Yrkeskola* förekommer sammanlagt 14 gånger och *simma* 13 gånger. På gång är den enda boken som hänvisar till kulturkontexten när det gäller ordet *gymnasium*. I tabellen 5 presenteras finlandismer som betraktas som officiella ord och uttryck. Några få ord har markerats som finlandismer i böckerna.

Tabell 5 Officiella ord och uttryck i materialet

Megafon			På gång			Galleri	
•gymnasium	11		•gymnasium	8	info	•gymnasium	9
•simma	8		•yrkesskola	6			
•yrkesskola	8		•simma	5			
•simdräkt	1	info					
•skyddsväg	1	info					

Verbet *simma* betyder i svenskan ”förflytta sig i vatten med hjälp av vissa kroppsörelser” (Hällström-Reijonen och Reuter 2008:145) men i finlandssvenska betyder det ”bada i öppna sjön” (Stenmark 1976). De konstaterar att man vanligen badar i sjön medan verbet *simma* kan användas i en simhall. Ordet hör till kategorin ”ord med rikssvensk motsvarighet” och det är

en officiell finlandism (Hällström-Reijonen 2012). Verbet *simma* har ändå använts till största delen i betydelsen att ”simma i sjön” eller det har inte definierats en kontext i undersökningsmaterialet när man kan använda det. Böckerna ger en uppfattning att verbet är helt neutralt. Verbet används i meningar i Megafon såsom. ”Simmar du hellre i havet eller i sjön?” och ”Man simmar här – en badstrand”. Däremot används det ganska neutralt i På gång, t.ex. ”Lagen säger att alla isländska barn ska lära sig simma” och verbet *bada* rar ”Först badar vi i Blå Lagunen!” och ”Badade du i somras?” med foton på sjön. Ordlistan i slutet av Megafon, som innehåller alla ord som serien har använt i sina alla böcker, finns verbet *bada* som alternativet till verbet *uida*. Verbet har markerats som rikssvenska. Däremot har På gång inte markerat verbet som rikssvenska. I föreliggande studie undersöker jag ändå inte ordlistor i slutet av böckerna, eftersom de innehåller sådana ord som finns i läroböckerna utanför mitt material. Hällström-Reijonen och Reuter (2008) kommenterar *simdräkt* att ”i svenskan används vanligen ordet baddräkt. Simdräkt används i svenskan ibland om dräkt för tävlingssimmare”.

Gymnasium och *yrkesskola* finns egentligen inte längre i Sverige. Sedan 1970-talet börjades det använda termen *gymnasieskola* för gymnasium, facksskola och yrkesskola. Läroplanen i Sverige (Lpf 94: 1994) definierar att ”Gymnasieskolan ska med den obligatoriska skolan som grund fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som förberedelse för yrkesverksamhet och studier vid universitet och högskolor m.m. och som förberedelse för vuxen livet som samhällsmedborgare och ansvariga för sina egna liv”. *Gymnasium* har ändå kvarstått i vardagligt språk i Sverige

På Gång har tagit upp detta och vid sidan av presentationen av ordet *gymnasium*, har det tillagt att ”Hallå! I Sverige kallar man gymnasium som gymnasieskola”. Det är den enda hänvisningen till kulturkontexten som finns. Man använder *gymnasium* och *yrkesskola* i kontexter där eleverna planerar sina studier efter högstadiet i Finland således användningen är fullkomligt giltig. Dessa ord hör till kategorin ”svenska ord för finländska företeelser” (Reuter 1997) och till officiella finlandismer (Hällström-Reijonen 2012). De är så allmänna att enligt Melin-Köpilä (1996) hör de till den tredje gruppen enligt frekvensen, som är ”ett visst drag är mycket vanligt i finlandssvenskan men är också brukligt i rikssvenskan”. De orsakar alltså inte

problem i kommunikationen och det är logiskt att läroböckerna inte anger djupare deras tillhörighet i finlandssvenska.

Skyddsväg är övergångställe och ”skyddsväg används i finländsk lagtext. Använd hellre övergångställe i texter som inte direkt hänvisar till lagen.” (Hällström-Reijonen och Reuter 2008). Enligt Reuter (2003) hör ordet till officiella ord och uttryck eftersom det används i lagtexter. Det är ordet som har en rikssvensk motsvarighet. *Skyddsväg* förekommer med *simdräkt* i Megafon när man presenterar skillnader mellan rikssvenska och finlandssvenska i kulturdelen. Boken kommenterar inte ordet noggrannare, det bara finns en liten lista över några finlandismer. *Skyddsväg* är fennicism eftersom det verkar att ordet har översatts direkt från finska.

4.3.2. Vanliga finlandismer

Vanliga finlandismer är relativt etablerade finlandismer, mindre accepterade finlandismer och vardagliga uttryck och slang. Det förekommer 16 vanliga finlandismer i materialet sammanlagt 43 gånger. Många ord presenteras ändå bara en gång. Det vanligaste ordet är *julgubbe* som förekommer tio gånger sammanlagt. Övriga ord som förekommer i Galleri. I tabellen 6 presenteras vanliga finlandismer som förekommer i materialet.

Tabell 6 Vanliga finlandismer i materialet

Megafon 3			På gång 9			Galleri (gymn.)		
•julgubbe	8	(fs)	•kombiexamen	4		• -		
•dubbelexamen	4		•kravatt	3				
•sisu	4		•julgubbe	2	(fs)			
•boboll	3		•kiva	1				
•salmiak	3		•stadi	1				
•(jätte)kiva	2	info	•spåra	1	(fs, talspr)			
•halare	1	info	•vappen	1				
•sempla	1	info	•boboll	1				
•roskis	1	info	•vенеziaden	1				
			•mjöd	1				

Julgubbe, som i rikssvenskan heter *jultomte* (Hällström-Reijonen och Reuter 2008, Stenmark 1976) är det mest frekventa i materialet. Därtill anger SAOL (2015) ordets tillhörighet i finlandssvenska. ”Tror du på julgubben?” frågar Megafon och information om att ordet hör till

finlandssvenska finns i den alfabetiska ordlistan i slutet av boken. Ordet kan betraktas som relativt etablerad finlandism, eftersom det används brett i landet.

Semla, *halare*, *jättekiva* och *roskis* presenteras i Megafon i delen kulturtorget, när man presenterar finsk kultur. Det finns en speciell inforuta om finlandismer. Man förklarar också att finlandism är ett ord som finlandssvenskar använder. Därtill finns det riksvenska motsvarigheter till orden. Kulturkontexten anges tydligt och Megafon uppfyller läroplanens krav på att presenterar skillnader mellan finlandssvenska och rikssvenska.

Semla är smörgås eller macka, och ”i svenskan betyder semla fastlagsbulle, fettisdagsbulle” (Hällström-Reijonen och Reuter 2008). Reuter (2003:115, 18) påpekar att ordet har ett förskjutet betydelseinnehåll och det hör till relativt etablerade finlandismer. Därtill SAOL (2013) anger att ordet har en olik betydelse i finlandssvenska. *Halare* är en vardaglig finlandism och det kallas i riksvenska som overall eller överdragskläder. *Roskis* definieras som vardagligt ord som betyder soporna, soppåse. Ordet (*Jätte*)*kiva* betyder ”kul, trevlig, bra, skojig” och det är ett vardagligt ord. (Hällström-Reijonen och Reuter 2008) *Roskis*, *halare* och *jättekiva* hör till kategorin vardagliga uttryck och slang (Reuter 2003:17).

På gång använder *kiva*, *spåra* och *stadi* i ett kapitel där finlandssvenska ungdomar presenterar Helsingfors. ”Hesa är kiva. Det är min stadi.” säger en finlandssvensk pojke och en finlandssvensk flicka fortsätter att ”Det är coolt att åka spåra”. *Kiva* betraktas som rent väletablerat finskt ord och däremot *jättekiva* betraktas som slang (Hällström-Reijonen och Reuter 2008, Reuter 2003). *Spåra* betyder *spårvagn* i finlandssvenska (Stenmark 1976). *Stadi* betyder *stad* men frasen också kan ha en ordlek, eftersom man använder *stadi* för Helsingfors i allmänhet. *Stadi* och *spåra* kan betraktas som vardagliga uttryck och slang. I övningsboken finns en övning att eleven måste hitta hur man säger *åka spårvagn* i finlandssvenska och det är allt som boken informerar tydligt om finlandssvenska. *Spåra* definieras både som talspråkligt och finlandssvenskt, vilket betyder att det är det enda ordet i materialet som får mer än en stilnivådefinition. Orden hör till stadislangan (Paunonen 2015:84).

Veneziaden förekommer när en pojke från Vasa berättar om sitt liv. Hällström-Reijonen och Reuter (2008) definierar att *venetiansk (afton)*, *venetiad* är ett regionalt ord som betyder ”fes-

tigheter då sommarstugesäsongen avslutas, vanligen sista lördagen i augusti. Venetianska aftnar förekommer endast i Österbotten.” Jag anser att regionala ord kan jämföras till talspråkliga ord som betyder att de hör till vardagliga uttryck. Dessa finlandismer förekommer i finlandssvensk kontext som är tydlig för eleven. Kanske därför har författare ansett att det inte är nödvändigt att förklara tydligare ordens kulturkontext.

Dubbelexamen och *kombiexamen* används för en finsk möjlighet att ta studenten i gymnasiet och att göra yrkesinriktad grundexamen samtidigt, på finska *kaksoistutkinto*. SAOL (2015) känner till ingetdera ordet. De är ord för finska företeelser. *Dubbelexamen* är fennicism, eftersom det har översatts direkt från finska. Ordet är lite problematiskt, eftersom man använder ofta det för två examina vid universitet i Sverige t.ex. dubbelexamen i juridik och ekonomi. Läroböckerna anger inte att orden kan vara problematiska i rikssvenska. *Dubbelexamen* får 58 träffar medan *kombiexamen* får bara 10 träffar i Språkbanken (16.5.2016) och av dessa 10 alla handlar om det som läroböckerna menar med ordet.

Orden *boboll*, *sisu*, *julgubbe* och *salmiak* förekommer i Megafon i kontexten där man talar om Finland. Även om det inte anges tydligt att de är finlandismer, kan man dra slutsatser på grund av texten att de är finska företeelser. Enligt Hällström-Reijonen och Reuter (2008) är *boboll* ”ett finländskt bollspel som liknar brännboll och baseball, kallades tidigare även långboll” och *salmiak* är en finsk godis vars motsvarighet i rikssvenskan vanligen är *saltlakrits*. *Sisu* definieras som ”seg uthållighet, kampvilja, djävlar anamma”. De tillägger att ordet används också i Sverige men oftast om finländare. Orden är relativt etablerade finlandismer, *salmiak*, *boboll* och *sisu* är finländska företeelser som har behövt ett svenskt ord (Reuter 2003).

Vappen är ett vardagligt ord som betyder valborg, valborgsmässoafton, första maj (Hällström-Reijonen och Reuter 2008). På gång har t.ex. meningen ”Man firar inte vappen i Norge”. Reuter (2003:68) konstaterar att uttrycket är helt osvenskt. Särskilt den bestämda formen är helt fel, eftersom man inte använder den bestämda formen i önskefraserna (jmf ”god julen, glada påsken”). Ordet hör till kategorin vardagliga uttryck och slang, eftersom det är klart bundet till vardagligt talspråkligt stil. På gång använder endast *vappen* och det finns inte motsvariga valborg eller första maj. Boken kommenterar inte ordet på något sätt, vilket är lite konstigt.

Mjöd definieras som ”jäst, alkoholfri dryck gjord på bl.a. socker, humle citron och russin, och som dricks kring första maj; i Sverige används mjöd mest om den historiska jästa drycken av honungsvatten som vanligen förknippats med vikingarna”. Om *kravatt* sägs att ”I svenskan används vanligen slips. *Kravatt* avser i svenskan äldre typ av herrhalsduk”. (Hällström-Reijonen och Reuter 2008) *Kravatt* hör till kategorin relativt etablerade finlandismer och det är arkaism (Reuter 2003). *Mjöd* kan också betraktas som relativt etablerad finlandism, eftersom det används officiellt i hela landet.

Det förekommer inga finlandismer i Galleri. Texterna i läroboken handlar inte mycket om Finland och temana är mycket globala. Ordförrådet är mer krävande än i högstadiesböckerna, det handlar t.ex. om återvinning, kulturkrockar, kärlek och resor och det ger inte mycket utrymme för finlandismer som är välbundna till finländska företeelser. Som sett, vanliga finlandismerna som har förekommit i materialet har presenterats i texterna som berättar vanligen om finlanssvenska ungdomar. Nivån på texten är inte ändå så hög att det skulle innehålla krävande ord som finns i lagtexter som är en annan stor sektor av finlandismer. GGL (2015, se avsnitt 2.5.2.) förutsätter inte heller att eleverna ska fördjupa sig till skillnader mellan finlanssvenska och rikssvenska i undervisningen. Därför är resultatet kanske inte så överraskande. Man måste dock iaktta att finska är mitt modersmål varför det är svårare att igenkänna alla finlandismer.

4.4. Svenska slangord

I detta kapitel presenteras slangord som förekommer i materialet. Slangord har indelats i tre underkategorier vilka är substantiv (avsnitt 4.4.1.), verb (avsnitt 4.4.2.) och adjektiv (avsnitt 4.4.3.). Indelningen grundar sig på Kotsinas (2003:22) uttalande att allmänslangord hör till ordklasserna substantiv, adjektiv och verb.

4.4.1. Substantiv

Det finns 16 olika substantiv som förekommer sammanlagt 50 gånger i materialet. Ordet *kändis* är populäraste. Det förekommer åtta gånger. Därtill olika talspråkliga ord för familjemedlemmar är vanliga. Enligt Språkbanken (16.5.2016) är det mest frekventa ordet *dagis* (62 571 träffar), därefter kommer *syrra* (35 218 träffar) och *kändis* står på den tredje platsen (28 509

träffar). Följaktligen kan man påpeka att resultatfrekvensen efterliknar användning i det verkliga livet, vilket är positivt. Slangord som är substantiv presenteras i tabellen 7.

Tabell 7 Slangord som är substantiv

Megafon 3		På gång 9		Galleri (gymn.)	
•brorsa	4	•morsa	5 (talspr)	•filmsnutt	4 (talspr)
•kändis	2	•farsa	4 (talspr)	•brud	3 (talspr)
•bästis	1	•kändis	4	•snyftfilm	3
•matte	1	•bästis	3	•kändis	2
•trummis	1	•brud	2 (talspr)	•syrra	2 (talspr)
		•fredagsmys	2	•fralla	1
		•dagis	1	•knark	1
		•spänn	1 info	•matte	1 (talspr)
		•syrra	1 (talspr)	•morsa	1 (talspr)
				•spänn	1

Alla ord är vardagliga enligt SAOL (2015). Hälften av 16 substantiv är beteckningar för människor, vilket är typiskt för allmänslang enligt Kotsinas (2003:22). *Brud* är det enda ordet som har många olika betydelser. Kotsinas (2003) framför att ordet är ett gammalt slangord som har förekommit till språket 1890-talet i slangbetydelse och betyder *flicka*. Det är ett gammalt riksspråksord som har blivit slang genom att byta betydelse från det tidigare riksspråkliga betydelsen. Ordet har bevarats sin slangbetydelse redan länge. I detta fall har den ursprungliga formen också bevarats. I svenskböckerna förekommer det i slangbetydelse i satser ”Vi solar, simmar, spanar på brudar och spelar frisbeegolf.” (På gång) och ”—men så småningom tog jag mod till mig och började prata med några brudar vid bardisken.” (Galleri). Båda böckerna anger att ordet är vardagligt. Galleri anger också dess ursprungliga betydelse. Däremot har På gång bara översatt ordet till ”tyttö”.

Kändis (1968), *trummis* (1964), *bästis* (1963) (Kotsinas 1996) och *dagis* (1950-talet) (NO 1986) har bildats genom att använda ändelsen *-is*. Det är ett av de äldsta och vanligaste slangsuffixen, som var mycket vanlig vid mitten av 1900-talet, men det används dock fortfarande för att bilda nya ord. (Kotsinas 2003) *Känd person*, *trumslagare*, *bästa vän* och *dagem* har alla förkortats genom att använda ändelsen *-is*. Kotsinas (2003:226) konstaterar att det inte är bara frågan om slangord utan *dagis* och *dagem* ger lite olika associationer. *Dagem* brukar ha mer officiell prägel än *dagis*, som kan associeras till gulliga barn och pyssellekar.

Inget av dessa ord är speciellt nytt och man kan diskutera, om de fortfarande är slangord, eftersom de är så väletablerade. Kotsinas (2003:9) påpekar att slangsuffixen *-is* inte länge är så starkt slangmarkerande nuförtiden. Suffixet ska kanske betraktas som ett hjälpmedel för att förkorta ord med en lite officiell prägel och på så sätt blir ordet mer hanterbara i vardagslivet. Strömquist (2011:68) framför att ord med ändelsen *-is* får knappast-längre slangkaraktär utan karaktär av ledigt och vardagligt språk. Detta kan vara orsaken till att läroböckerna inte har markerat orden vardagliga även om de är vardagliga enligt SAOL (2015). De anser att det inte är nödvändigt, eftersom de inte avviker mycket från det neutrala standardspråket.

Brorsa har förekommit sedan 1870-talet (Kotsinas 2003:66). *Morsa* och *farsa* är gamla ord som har kommit till allmänt språk via svenska dialekter (Kotsinas 2003:188). De har sitt ursprung på 1880-talets skolpojkslang medan *syrra* är en ombildning av *syster* som härstammar från 1930-talet (SAOB 2014). *Farsa*, *morsa* och *syrra* har markerats talspråkliga i På gång alltid när de förekommer i ordlistan och detsamma gäller *syrra* och *morsa* i Galleri. Däremot har Megafon inte gjort det utan läroboken har översatt *brorsa* till ”veli, broidi”. Den finska talspråkliga översättningen ”broidi” är det enda tecknet på ordets ledigare stilnivå.

Ordet *spänn* kommer från månsing och betyder krona (Kotsinas 2003:178). Enligt SAOB (2014) ordet har kommit till vardagligt bruk i början av 1900-talet. På gång har en inforuta ”hallå” som berättar mer om ordet: ”I talspråket använder svenskarna *spänn* i stället för *krona/kronor*.” Det är den enda gången när det finns en speciell inforuta för talspråket i boken. Galleri informerar ingenting om saken. Såsom Andersson (1985:168) har påpekat, lånade slangen tidigare från romani och månsing. Därför är det inte ovanligt att ett ord med ursprunget på månsing dyker upp i materialet.

Ordet *mysa* kommer från 1960-talet (NO:1986) varför man kan anta att ordet *mys* kommer från samma period. *Mys* betyder trivsamhet eller hemtrevnad och ordet finns i sin fullform *fredagsmys* i SAOL (2015). *Fralla* (1946) betyder franska, franskbröd (Kotsinas 1996). På gång och Galleri anger inte att ordet är vardagligt utan båda har markerat att ordet hör till rikssvenskan. Därtill har På gång översatt ordet inom citationstecknen ”*perjantafiiilistely*”, vilket kan avslöja något på ordets stilnivå. *Knark* (1959) är en ombildning av narkotika. *Matte*, som är kortform av *matematik*, kommer från år 1924. (Kotsinas 1996) Dessa två är exemp-

len på slangord som bildas genom att använda förkortningar (Andersson 1985:168).

Snutt, som är en kort bit t.ex. av film, har förekommit i sin slangbetydelse den första gången på 1950-talet (SAOB 2014, SAOL 2015). *Snyft* (1946) är ”falsk eller banal sentimentalitet, gråtmildhet, känslorjunk” (SAOB 2014). Ordet *snyftfilm* är förmodligen nyare, men det finns inte i källorna i sin fullform, men SAOL har markerat det vardagligt.

4.4.2. Verb

Det finns 11 olika verb som förekommer sammanlagt 58 gånger i materialet. Det vanligaste verbet är *kolla*, som förekommer sammanlagt 31 gånger. Därefter kommer verbet *plugga* med nio träffar. *Snacka* som förekommer bara i Galleri två gånger är det enda ordet vars talspråkighet anges. Verb som är slangord presenteras i tabellen 8.

Tabell 8 Slangord som är verb.

Megafon 3		På gång 9		Galleri (gymn.)	
•plugga	7	•kolla	21	•kolla	7
•kolla	3	•slappa	4	•luffa (runt)	4
		•messa	2	•plugga	2
		•spana	2	•snacka	2 (talspr)
		•repa	1	•knarka	1
				•köra (i)	1
				•ragga upp	1

Megafon presenterar bara de två allmännaste verben som förekommer i materialet. *Kolla*, i betydelse *se* eller *titta* kommer från 1961 (Kotsinas 1996) och *plugga* kommer från 1830-talet (Kotsinas 2003:65) i betydelse ”läsa för att lära in fakta” (SAOL 2015). *Kolla* förekommer i alla läroböckerna, men *plugga* förekommer inte i På gång. Kotsinas (2003:18) yttrar att verbet *kolla* är lite diskutabelt om det är slang eller inte. För yngre människor är verbet *kolla* ett helt normalt ord, men äldre personer kan anse att det är slang eller åtminstone starkt vardagligt ord. Jag syftar till neutralt standardspråk från alla generationernas synvinkel om ordet inte är slang och därför har jag tagit upp detta ord. På gång har översatt ordet inom citationstecknen ”tsekata”.

Slappa (1966) har fått en ny betydelse i slangspråket som är ”ta det lugnt” (NO 1986). Det

betyder också ”göra slappare, försvaga” (SAOL 2015). Man har översatt ordet till ”ottaa rennosti, kuluttaa aikaa” i På gång. *Luffa (runt)* betyder ”reilata” (åka på interrail) i Galleri. Enligt SAOL (2015) betyder det ”lunka, trava, vandra omkring, gå som lösdrivare”, men just i denna betydelse presenteras inte verbet. Verbet *luffa* i betydelsen springa har kommit till språket redan 1850 (Kotsinas 1996) men *luffa runt* som gäller interrail har kommit till språket senare, eftersom interrail-programmet börjades år 1972 (YLE 2011).

Knarka (1959) betyder ”vara narkoman, missbruka narkotika” och det är en ombildning av en fras. Galleri har inte översatt ordet. *Ragga upp* (1950-talet) är ett verb som har en ny användning i betydelsen ”leta efter eller plocka upp flickor, försöka skaffa tillfällig partner”. (NO 1986) Galleri har översatt ordet inom citationstecknen ”iskeä”, men SAOL (2015) definierar *ragga* som ”jaga erotisk partner, söka” och *ragga upp* som ”hitta tillfällig erotisk partner”. Ordet förekommer i frasen ”Hon/Han raggade upp mig i/på skolan.” Det finns en liten nyansskillnad mellan den finska översättningen och den officiella definitionen, eftersom det verkar lite konstigt att någon hittar tillfällig erotisk partner i skolan i lärobokstexten där man talar om kärleken. Det ska vara nyttigt att ange ordens stilnivå i detta fall, eftersom det kan orsaka missförstånd i några situationer. Ordet förekommer dock bara en gång i materialet varför det möjliga slarvfelet inte dyker tydligt upp.

Spana (1910) förekommer i betydelsen *se, titta* i meningen ”Spana på brudar”. *Snacka* (1916) betyder *prata, tala* och det är det enda verbet som har markerats talspråkligt inom parenteserna i ordlistan. *Repa* (1911) är en förkortning av verbet *repetera*. *Köra* (1911), som betyder ”inte klara examen”, förekommer i meningen ”Jag körde i ett prov och nu måste jag göra om det.” Det har översatts till ”reputtaa, saada hylätty kokeesta”. (Kotsinas 1996) *Messa* är vardagligt och betyder skicka sms (SAOL 2015).

4.4.3. Adjektiv

Det finns 24 olika adjektiv i materialet som förekommer sammanlagt 104 gånger i materialet. Det gör adjektiv som största kategorin av slangord. Det är antagligt, eftersom framför allt ord för känslor är populär slangordgruppen (Kotsinas 2003:23) och adjektiv beskriver ofta känsloladdad attityd. Det allmännaste adjektivet är *häftig*, som förekommer i alla läroböckerna sammanlagt 25 gånger. Tre ord av 24 adjektiv fungerar som olika förstärkningsord som före-

kommer sammanlagt nio gånger. Det mest frekventa förstärkningsordet är *himla* som förekommer sex gånger. Därtill finns det fem olika slangprefix som förekommer i materialet sammanlagt 13 gånger. Det mest frekventa är prefixet *super-* som förekommer sex gånger och som står i alla läroböcker. Adjektiv som är slangord presenteras i tabellen 9.

Tabell 9 Adjektiv som är slangord

Megafon 3		På gång 9		Galleri (gymn.)	
•häftig	9	•häftig	11	•häftig	5 (vard)
•mysig	8	•pank	5	•mysig	4
•läskig	3	•himla	4 (talspr)	•grym	3
•superbra	2	•mysig	4	•himla	2
•toppen	2	•knäpp	4	•kanonbra	2
•tuff	2	•deppig	3	•pank	2 (talspr)
		•grym	3 (talspr)	•superpopulär	2
		•sjyst	3	•suverän	2
		•toppen	3	•töntig	2
		•ursnygg	3	•kanon	1
		•tuff	2	•korkad	1
		•sugen	2	•döless	1
		•supertråkig	2	•vrålhungrig	1
				•värst	1

Häftig (1974) används i betydelse bra, stark, snygg i läroböckerna. Det är ordet som har fått en ny betydelse i slangspråket. (NO 1986) Galleri är den enda boken som anger att ordet är vardagligt och det har också översatts inom citationstecknen ”makee”, vilket avslöjar också stilnivån. Megafon översätter ordet till ”siisti” inom citationstecknen medan På gång ger ingen fingervisning om stilnivån. *Mysig* (1950-talet) betyder *hemtrevlig*, *trivsamt* eller om person betyder det *trevlig*, *behaglig* (NO 1986). Det förekommer för det mesta i betydelse *trivsamt*, t.ex. ”något mysigt kafé” (På gång).

Pank (1814), som betyder utan pengar, förekommer i två böcker, men bara Galleri har markerat det talspråkligt (NO 1986). *Toppen* har kommit till språket år 1970. *Deppig* (1965) har översatts till ”masentunut, alakuloinen” som betyder deprimerad (SAOL 2015). (NO 1986) *Sjyst* (kan också stavas *schyst*) har börjats använda i sin nya betydelse ”bra, fin” på 1960-talet och därefter har det blivit vanligare på 1980-talet (Kotsinas 1996, NO 1986). Enligt SAOL (2015) betyder ordet ”korrekt, rättvis, bra, hygglig”. ”Ledarna är verkligen sjysta” och ordet har översatts till *reilu*. *Tuff* och *grym* har kommit till bruk år 1987. *Tuff* betyder ”bra, snygg”

eller ”elak, hård” och *grym* betyder ”snygg” (NO 1986, Kotsinas 1996). Bara enligt På gång är *grym* talspråkligt. *Grymt* används som förstärkningsord två gånger i Galleri i frasen ”Grymt bra”. *Grymt* som förstärkningsord kommer från 1932 (Kotsinas 1996).

NO (1986) definierar *töntig* (1965) som ”dum, lite bortkommen, larvig”. Galleri har översatt ordet till ”junttimainen” i frasen ”Jag kände mig lite töntig och bortkommen bland alla vältränade modelejon”. *Läskig* (1934) förekommer i betydelsen ”otäck” och Megafon har översatt det till ”pelottava”, även om det också kan betyda ”trevlig, tilltalande, bra, enastående” i slang (NO 1986). Enligt Kotsinas (1996) har *knäpp*, (”dum”) kommit till språket redan år 1912, men dess bruk har blivit populärare sedan 1963. På gång använder ordet i meningen ”Jag har en massa knäppa drömmar.” *Sugen* (1975), som betyder ”ivrig, med lust på” förekommer t.ex. i meningen ”Jag är sugen på att plocka svamp.”.

Kanon och *suverän* (1987) i betydelsen ”snygg, bra, utmärkt” finns bara i Galleri. Läroboken har översatt *kanon* till ”huippuhyvä”, men det finns inte en översättning till *suverän*. *Kanon* förekommer också som prefix i meningen ”Den är kanonbra”. *Kanonbra* härstämmer från 1963. *Suverän* förekommer i diskussion där expediten säljer med rabatt och ungdomen svarar ”Suveränt!”. Översättningen ”huippuhyvä” kan avslöja ordets stilnivå, eftersom ordet inte heller hör till det neutrala standardspråket i finska. *Korkad* (1866) är ett gammalt slangord som betyder ”dum”. (Kotsinas 1996)

Döless förekommer i satsen ”Rätt okej, men jag är döless på det här regnet” och Galleri har översatt det ”olla todella kyllästynyt johonkin”. Enligt SAOL (2015) betyder *less* ”trött, utledsen”. Enligt NO (1986) betyder ”döds” eller ”dö” förstärkande innebörd som har sitt ursprung på 1950-talet. Enligt Kotsinas (2003:238) hör *dö-* till förstärkande prefix som betraktas mycket fula i början av användningen. Prefixen *döds-* syftar till döden och i detta fall har *döds-* genomgått uttalsförenkling för att det har blivit *dö-*. Språkbanken ger bara 60 träffar för ”döless” medan ”less på” får 9671 träffar. Därför är det lite underligt att Galleri har valt ett vardagligt ord, men därtill har tagit med förstärkande prefix som gör ordet ovanligt.

Det populäraste adjektivet i korpussökningar (Språkbanken 2016) är *grym* (177 843 träffar) medan *häftig* som var populäraste i materialet, får bara 47 891 träffar. Man måste dock iakttä

att båda orden också används i andra betydelser än bara dessa slangartade betydelser som förekommer i materialet, vilket komplicerar det verkliga resultatet. Mer frekventa än ordet *häftig* är *mysig* (162 175), *tuff* (127 721) och *sugen* (105 029). Däremot får *pank*, som förekommer sju gånger och är den tredje i frekvensordningen, får minst träffar (2484) i korpusökningar om man inte beaktar ordet *döless*. *Häftig* som mest frekventa ordet i läroböckerna är kanske lite överdrivet, eftersom det finns många andra mer frekventa ord i korpusökningar. *Pank* är kanske redan passerat i den vardagliga kommunikationen, eftersom det är ganska gammalt slangord, men det har inte betraktats i läroboksprocessen.

Himla kommer från 1880-talet (Kotsinas 2003). Det förekommer i satserna såsom ”Jo, du är så himla seriös” (På gång) och ”jag blev bara så himla orolig när du inte svarade” (Galleri). På gång anger inom parenteserna att ordet är talspråkligt medan Galleri har översatt ordet till ”kauhea, hirveä, kauhean, hirveän”. *Värst* finns i satsen ”Jag hittar ju inte så värst bra i Stockholm” och det har inte översatts. Galleri har det mångsidigaste urvalet på olika förstärkningsord.

Andra slangprefix är *super-* som förekommer i satserna ”Cykelvägarna är superbra” (Megafon), ”Den här veckan blir supertråkig” (På gång) och ”Den filmsnutten blev superpopulär på nätet över hela världen” (Galleri). Enligt Kotsinas (2003:235) är prefixet *super-* nygammalt. Det fanns redan på 1880-talet, men det har blivit mycket populärt på senaste tiden kanske på grund av engelska. Prefixet *ur-* är näst frekventa prefixet i materialet och förekommer bara i frasen ”Grafiken är ursnygg.” i På gång. *Ursnygg* har kommit till språket år 1987 (Kotsinas 1996).

Vrålhungrig förekommer i meningen ”Men nu glömmer vi det hela, för jag är vrålhungrig!”. Enligt Kotsinas (2003) är prefixet *vrål* ett gammalt prefix. Man kan påpeka att prefixen i materialet representerar för det mesta de gamla prefixen och Galleri presenterar det mångsidigaste urvalet på olika prefix. Ingen lärobok anger att dessa ord med prefix kan vara slangartade.

5. DISKUSSION

5.1. Sammanfattande diskussion

Föreliggande studie visar att:

- Det förekommer anglicismer, finlandismer, svenska slangord och talspråkliga ordformer i alla undersökta böcker. Språket tycks således återspegla åtminstone i viss mån det vardagliga bruket, eftersom ingen använder i alla sammanhang bara standardspråket (Kotsinas 2007:166).
- Ordens tillhörighet till olika språkliga stilnivåer eller finlandssvenska anges slumpmässigt och det finns tre olika sätt att göra det. Ordet kan stå i kursiv eller boken kan berätta mer info om ordets bakgrund, t.ex. när texten handlar om kulturskillnader. Det allmännaste sättet är ändå att ange stilnivån genom att använda ett ord, t.ex. ”talspr.” inom parenteserna i ordlistan.
- Det finns inga stora skillnader mellan svenskläroböckerna. Stilnivåmarkeringar är lite mer vanligare med finlandismer än talspråkliga ord. Det är anmärkningsvärt att Megafon har minst av de undersökta orden i nästan alla kategorier och Galleri har bara en finlandism.

Skillnaderna mellan antalet finlandismer kan förklaras med kraven i läroplanerna. GGL (2015) anger inga tydliga krav på finlandssvenska medan GLGU (2014) anger att skillnaderna mellan finlandssvenska och rikssvenska måste observeras i undervisningen. Därtill är temaområdena olika i böckerna. Högstadiet böckerna beskriver mycket livet av finlandssvenska ungdomarna, medan Galleri koncentrerar sig mer på globala och internationella teman, t.ex. återvinning och kärlek som inte ger goda förutsättningar till finlandismer. Megafon fyller kravet bäst när det presenterar skillnader i inforutor och elever har möjligheten att bekanta sig medvetet i finlandismer. Högstadiet böckerna presenterar finlandismer på ett mångsidigt sätt, eftersom det finns officiella finlandismer och också vanliga finlandismer såsom arkaismer, slang och vardagliga ord och ord som betyder olika företeelser i Finland och i Sverige. Antalet finlandismer är inte ändå högt i helhetsbild.

Slangord förekommer ganska jämnstarkt i alla läroböckerna, men graden av slangartighet på orden varierar. När man använder slang i läroböckerna måste man iaktta att t.ex. samhällsgrupper värderas enligt deras språkanvändning (Kotsinas 2007:162). Språket som innehåller slang, värderas ofta lågt i högstatusvarianter. Med slang visar man sin samhörighet och identitet till sin egen grupp (Kotsinas 2003:25, Forsskåhl 2015:71). Därför är det nyttigt att boken anger åtminstone ordets stilnivå för att eleven har möjligheten att påverka andras inställningar på hen själv och veta att hen kan associeras till någon viss grupp genom att använda vissa ord. Jag anser att det inte finns detta problem med högstadiesböckerna, men på gymnasiet står man på en högre språknivå och eleverna kan vara mer intresserade av att ha djupare språkkunskaper. Då spelar associeringar roll. Det är möjligt att man inte anger stilnivån, eftersom slangord kan tappa sin slangstämpel med tiden. Därför är det lite riskabelt att använda slang, eftersom därmed kan läroböckerna innehålla föråldrad information i framtiden.

Slangen i materialet är ganska neutralt och representerar en viss typ. Det finns inga gamla slangsuffix och förstärkningsorden kan inte betraktas som relativt nya eller fula. De enda slangsuffixen är redan mycket vanligt *-is* och lite nyare *-sa*. Några ord (*knark, repa, matte*) är ombildningar av den ursprungliga formen. Den största delen av orden är bara ord som har en vardaglig stämpel. Betydelseglidningen är vanligast vid adjektiv. Jag anser att det är bra att läroböckerna innehåller slangartiga ord, eftersom på det sättet får eleven rikare bild på svenska språket.

Den största delen av anglicismerna gäller den teknologiska utvecklingen (28 av 48), vilket är naturligt, eftersom engelska dominerar inom de tekniska och vetenskapliga områdena (Ljung 1988:40). Därtill finns anglicismer som är nya företeelser i andra områden som har behövt ett namn (11 av 48). Dessutom ett behov av nya ord för nya företeelser, finns det ett annat skäl för inlåningen. Det är ett behov av att uttrycka attityder och känslor på ett visst sätt även om det redan finns en svensk motsvarighet (Kotsinas 2003:272, Strömquist (2011:254). Detta representerar den mindre delen av anglicismer i materialet (7 av 48). Vi kan konstatera att läroböckerna strävar efter purism att engelska inte ska komma in i svenska, om det redan finns en egen svensk synonym till ordet. Några av dessa ord betraktas som vardagliga (t.ex. *missa, pausa, bebis, chilla*). Kanske det är frågan om viljan att inkludera slang och ungdomsspråket i böckerna, eftersom engelska är vanligt bland ungdomarnas språk (Kotsinas 2003). Å

ena sidan kan brist på denna typ av anglicismer vara en fördel, eftersom på det sättet bevaras rent svenska och eleverna inte ska blanda engelska och svenska så mycket ihop. Å andra sidan beskriver denna typ av anglicismer på ett sannfärdigt sätt hurdant svenska är och stöden från engelska underlättar att komma ihåg ord. Antalet anglicismer i läroböcker ska troligen bevaras i framtiden, eftersom teknologi håller på att utvecklas hela tiden.

Det presenteras anglicismer från alla etableringsstadier. Det finns ett par rena engelska ord som står i kursiv, några ord som ännu har utländsk stavning och ord som har svensk stavning och plural. S-plural som brukar orsaka problem är sällsynt i materialet, eftersom det förekommer bara en gång. Det är en bra sak, eftersom övriga problem med plural är onödiga i språkinläringen på den nivå som böckerna förutsätter.

Talspråkliga ordformer är inte så frekventa i materialet. Deras bruk är tillfälligt som avspeglar verkligheten, eftersom språkbrukaren inte använder talspråkliga ordformer genomgående eller konsekvent i hela texten. Språkbrukaren kan använda en talspråklig ordform, medan hen skriver andra ord standardspråkligt. Mängden på ordformer avgör det talspråkliga intrycket. (Westman 2001:117) Mängden på dessa i materialet är mycket låg och man kan konstatera att böckerna inte är så talspråkliga enligt denna mätare. De enda talspråksstavningarna i materialet, *mej* och *dej* som hör främst till samtalssfären (Westman 2001:114) förekommer några enstaka gånger bara i Galleri. Man kan påpeka att högstadieböckerna inte alls undervisar talspråksstavningar, eftersom bruket av alla andra former grundar sig på talrytmen eller det gäller bortappade slutkonsonanter. Positivt är att det ofta har förklarats ordets fullform, åtminstone i På gång. Enligt Westman (2001:114) kan det orsaka problem om man inte vet hur ordet bör skriva offentligt. Det måste man beakta i undervisningen. Nyttigt ska vara att högstadieböckerna förklarar vad som sker med formerna, eftersom övriga olika former för samma ord kan förvirra svagare elever. Antalet talspråkliga ordformer är högst i Galleri, vilket verkar logiskt eftersom talspråket kan betraktas som språkvariant som ska behandlas i djupare inlärningsnivåer. På högstadiet kan dessa former betraktas som extra information, eftersom GLGU (2014) inte förutsätter mycket fördjupade kunskaper i svenska. På gång har presenterat bra förklaringen av fullformerna. Därför det kan avses en månsidig lärobok som ger möjligheter till differentiering i undervisningen, eftersom avancerade eleverna kan bekanta sig i dessa detaljer utan lärarens hjälp.

Det är inte enhetligt genomgående hela materialet att man anger ordens tillhörighet till olika stilnivåer. För det mesta har man uteslutit information om stilnivån. Det är inte nyttigt att ange det med anglicismerna som har förekommit på grund av den teknologiska utvecklingen, men anglicismerna som är vardagliga eller talspråkliga ska det vara nyttigt, samt med slangord, några finlandismer och talspråkliga ordformer. Ofta känns det att stilnivån måste läsas ut kontexten. T.ex. om ungdomen är finlandssvensk och pratar om Finland, kan man dra slutsatser att det kan finnas finlandismer. Att tolka dessa kräver hjälp av läraren, eftersom särskilt högstadieeleverna inte alltid kan förstå dessa fördjupade språktydningar utan hjälp.

Fördelen med att ange stilnivån är att elever kan börja fästa uppmärksamhet på ordens stilistiska och abstrakta betydelskillnader i ett främmande språk och modersmål (Elomaa 2009:109). Det är bra att språkinläringen förbättrar allmänna språkkunskaper. Redan några markeringar kan göra det, men det andra problemet är att markeringarna inte är enhetliga. En lärobok kan ange stilnivån, men en annan gör inte det. Några ord markeras som vardagliga, men sedan finns det vardagliga ord som inte har markerats. Det är problematiskt, eftersom eleven ofta inte antar att man ska ifrågasätta textens innehåll (Kramsch 1988:145). Om några ord presenteras som talspråkliga, men inte alla, kan eleven tro att alla andra ord är standard-språkliga. Jag förstår att det är för jobbigt att ange stilnivån på alla ord, men något enhetlighet behövs mellan böckerna eller åtminstone inom en lärobok. Ord som betyder olika föreställningar i olika kultur, så som *semla* i finlandssvenska och i riksvenska har betraktas dock bra i läroböckerna och texten hänger ihop med kulturkontexten. En fråga är också hur författaren väljer ord som ska markeras talspråkliga? Resultaten bevisar att det inte sker genom att kontrollera orden i SAOL. Valet verkar vara lite slumpmässigt.

Att ange stilnivån kan också vara onyttigt. GLGU (2014) anger inga krav som gäller stilarna eller stilskillnader, eftersom eleven håller på att lära sig grunder i svenska på högstadiet. När kravet är t.ex. ”Eleven skall uppnå grundläggande färdigheter i svenska med tyngdpunkt på muntlig interaktion” (se mer i avsnitt 2.5.), finns det inget utrymme för mer detaljerad information och det inte ens är önskvärt att koncentrera sig på dessa små detaljer. Kompetensnivån i svenska är så låg på högstadiet att man koncentrerar sig på enklare saker. Däremot ger man möjligheten till att sätta sig in stilnivåer på gymnasiet, när GLG (2015) konstaterar att under nationella fördjupade kurserna ”ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda svenska

för olika syften”. Olika syften kan vara informella och talspråkliga, som behöver stilnivåkompetens. Trots allt, finns det inga betydande skillnader mellan högstadieböckerna och gymnasieboken som gäller stilnivåmarkeringar. Det är nyttigt att ange stilnivåer också på högstadiet, eftersom på grund av proximalzonsteorin, lär eleven sig bättre när hen gör övningar som står på lite högre kompetensnivån än eleven själv står. På det sättet befrämjar stilnivåmarkeringar eleven på ett lämpligt sätt.

Även om det betonas att Galleri är avsedd för en muntlig kurs, finns det bara små skillnader mellan böckerna. Det verkar som att muntlighet i Galleri betyder muntliga och uttalsövningar och det inte gäller lexikalnivån. Kravet ”under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att förstå talat språk” möjliggör ett stort antal talspråkliga ordformer, men det finns inte ett betydligt större antal dessa i Galleri än i högstadieböckerna. Det måste också iaktta att Galleri har publicerats 2009 medan högstadieböckerna efter 2014. Språket förändras snabbt och några ord kan ha varit talspråkliga år 2009, men SAOL (2015) är nyare och kan beakta dessa ord redan etablerade och vanliga i språket. Troligen handlar det inte ändå om stora förändringar.

Kvantitativa skillnader är inte stora eller betydande. Flest anglicismer finns i På gång (34 ord) medan det finns 20 ord i Galleri och 11 ord i Megafon. Anglicismer själva är inte direkta markörer på talspråket, men de kan avspegla lärobokens attityd till engelska i svenskan eller antalet nya tekniska ord i boken. Flest slangord finns i Galleri (33 ord), därefter kommer På gång med 27 slangord och Megafon med 13 slangord. Flest talspråkliga ordformer förekommer i Galleri (åtta), medan På gång har sex och Megafon tre talspråkliga ordformer. Anglicismer i Megafon är mycket vanliga och etablerade i svenskan. Antalet slangord, anglicismer och talspråkliga ordformer är minst i Megafon. Därför kan man konstatera att ordförrådet i Megafon är mest neutralt och minst talspråkligt. Däremot är På gång och Galleri ganska jämställda. Resultatet är lite överraskande, eftersom jag antog att Galleri har bättre förutsättningar att presentera talspråkligt ordförråd på ett månsidigt sätt. Däremot verkar den koncentrera sig mer på att utvidga ordförrådet i olika temaområden. När det gäller stilnivåer, anger På gång stilnivån med 24 % av orden, medan Megafon gör det med 17 % och Galleri med 12 % av orden. I allmänhet kan vi konstatera att läroböckerna troligen försöker motivera elever mer genom att använda talspråkliga ord och anglicismer, som är typiska för ungdomsspråket. På det sättet är språket närmare elever.

Resultaten hänger ihop med tidigare studier. Oavsett språket verkar det som att några talspråkliga ord förekommer i läroböckerna, men deras stilnivåmarkeringar är inte fullständiga. I framtiden kan man anta att det finns mera talspråkliga stilmarkörer i läroböckerna, eftersom tal och skrift närmar sig varandra hela tiden (Josephson 2013:98). Så länge som det finns en tydlig skillnad mellan dem, måste läroböckerna förbättra sitt sätt att ange avvikande stilnivåer från standardspråk och lärare måste komplettera läroböcker i undervisningen. Därtill ska det vara bra om författare observerar mer enhetligheten på stilnivåmarkeringar.

5.2. Reliabilitet och validitet

Validitet bedömer hur genomgripande och kompetent studien beskriver och mäter fenomenet som ska undersökas. Reliabilitet mäter stabiliteten hos resultaten. Studien är reliabel när det inte innehåller inkonsekvenser och det är möjligt att göra om studien och får samma resultat. (Kananen 2008:123, Eskola & Suoranta 2014:213-215). Denna studie är reliabel, eftersom det är möjligt att göra om den genom att undersöka läroböckerna som har använts. Resultaten ska vara samma om det används samma källor för att kontrollera ord, men några enstaka förändringar kan förekommas eftersom några ord uppfattas olika av olika människor. Därtill är forskaren det huvudsakliga instrumentet i kvalitativa studier (Kiviniemi (2015:70-73), vilket påverkar analysen. Alla tolkar materialet lite på olika sätt och därför en kvalitativ studie kan inte alltid ha samma resultat. Mitt modersmål är inte svenska och därför kan jag inte känna till alla små stilnivåförändringar, men med oklara fall har jag kontrollerat ordet alltid genom att använda källor.

Om man använder mer än en metod i materialinsamlingen och analysprocessen, och om man observerar flera gånger forskningsobjektet, ökar det reliabilitet. Å andra sidan tillräcker en metod om analyseringsprocess är genomgripande och månsidig. Det samhälleliga värdet på studien, tillräckligt stor mängd på materialet och tolkningar som inte grundar sig bara på tillfälliga utdrag ökar reliabilitet. (Eskola & Suoranta 2014:215). Jag undersökte läroböckerna minst tre gånger och kontrollerade om jag har samma resultat alla gånger för att öka reliabiliteten. Eftersom jag använde bara innehållsanalys som metod, satsade jag mer på ordanalysen för att analyseringsprocessen är månsidigare. Det var nyttigt också därför att Eskola och Suoranta (2014:33) konstaterar att problemet med kvalitativa studier ofta har varit ytlighet av analysen. Nu är analysen lite djupare.

Däremot har studien inte ett stort samhällligt värde, eftersom det inte är frågan om att ha generaliserbar information utan det gäller en inblick i ordförrådet i läroböckerna och i stilnivåmarkeringar. Jag har inte heller hittat många tidigare studier som handlar särskilt om mitt tema. Därför är det viktigt att ha en inblick i temat genom denna studie. Därtill tillåter storleken av materialet inte göra statistiska generaliseringar, eftersom den omfattar bara tre olika böcker från olika läroboksserier. Materialet är litet, eftersom meningen med kvalitativ undersökning inte är att göra statistiska generaliseringar. Däremot strävar undersökningen efter att beskriva ett fenomen och ger en vettig tolkning på det, eller försöker förstå fenomenet på djupare nivåer (Tuomi & Sarajärvi 2009:85, Kananen 2008:24).

Validiteten kan indelas i inre och yttre validitet. Yttre validitet betyder att resultaten i studien kan generaliseras. (Kananen 2008:123) Eskola och Suoranta (2014:214) tillägger att det betyder validitet på relationen mellan slutsatser och materialet, och forskare påverkar denna relation. Jag har samlat in orden som förekommer i böckerna, de presenteras i studien och på basis av dem kan alla bedöma om mina slutsatser är valida och logiska. Jag har också använt kvantifiering i analysen för att slutsatserna grundar sig dels på siffrorna och inte bara på mina kvalitativa tolkningar. Jag har inte ändå använt egentliga statistiska metoder, utan den kvalitativa analysen grundade sig på räkneoperationer. Det handlar om så litet antalet ord att jag ansåg att statistiska metoder inte är relevanta. Jag anser att relationen mellan slutsatser och materialet är tillräckligt valid, eftersom jag är kunnig på att beskriva fenomenet nu på en allmän nivå på grund av denna studie, även om generaliseringar inte är möjliga.

Inre validitet betyder att begreppen och tolkningen på teori är logiska utan missgrepp (Kananen 2008:123). Man måste ha definierat abstrakta och vetenskapliga begrepp i studien på ett tillräckligt vetenskapligt sätt, vilket bevisar forskarens vetenskapliga grepp för sin disciplin. Att beskriva materialinsamlingen, undersökningsprocessen och materialet mycket noggrant ökar validiteten. (Eskola & Suoranta 2014:213) I denna studie har jag strävat efter att beskriva så tydligt och noggrant som möjligt analysmetoder som har använts, tolkningsprocessen och analysens gång. Jag anser att jag har definierat alla centrala begrepp för denna studie i kapitel 2. Därtill undersökningsprocessen och materialinsamlingen har beskrivits noggrant i kapitel 3.

Det är också väsentligt att påpeka att fokus i denna studie har varit på att studera talspråklig-
het på ordnivån. Man kan inte prata om talspråklighet i allmänhet, eftersom jag inte har stude-
rat frasstrukturerna eller t.ex. deiktiska uttryck. Däremot beskriver finlandismer på ordnivån
lite mer användningen av finlandssvenska i svenskläroböcker i allmänhet, eftersom Reuter
(2003:11) påpekar att de flesta finlandismerna finns i lexikon och uttryck. I första hand är
föreliggande studie ändå en inblick i fenomenet på ordnivån.

6. AVSLUTNING

Syftet med föreliggande studie var att undersöka drag som inte hör till det neutrala standard-språket på en morfologisk och lexikal nivå i svenskläroböckerna. Till slutet valde jag svenska slangord, anglicismer, finlandismer och talspråkliga ordformer som fokus. Som material valde jag högstadiesböckerna Megafon 3 och På gång 3, eftersom de är nyligen publicerade och gymnasieboken Galleri 6, eftersom den är avsedd för en muntlig kurs. Studiens metod var innehållsanalys. Ytterligare använde jag kvantifiering av materialet för att få mer specifik och jämförbar information om ordens frekvens.

Resultaten visade att alla undersökningsenheter förekom i någon mån i svenskläroböckerna som studerades. Det fanns inga stora skillnader mellan läroböckerna. Språket i högstadiesböckerna hade drag från ungdomsspråket och verkade vara aktuellt. Även om Galleri var avsedd för en muntlig kurs, kunde man inte märka det på grund av resultaten. Beaktansvärt var att det fanns bara en finlandism i Galleri och stilnivåmarkeringar var för det mesta slumpmässiga i alla läroböcker. Samma ord hade markerats som vardagliga i en bok, men inte i en annan. Jag märkte att det inte finns någon gemensam linje mellan böckerna och det var svårt att härleda, varför man hade markerat några talspråkliga ord som vardagliga, men några inte. Däremot var markeringar med finlandismerna frekventa. Eftersom materialet är begränsat kan jag inte dra långtgående slutsatser om resultaten och det var inte ens meningen. Jag lyckades inte hitta tidigare forskning om talspråket på ordnivån i svenskläroböckerna, därför anser jag att denna undersökning är en nyttig inblick i temat.

Sammanfattningsvis ger denna avhandling en inblick i talspråkligheten i svenskläroböckerna på ordnivån. Att studera detta tema har gett ny information om hur logiska och frekventa stilnivåmarkeringar är och vilka ord det finns i svenskläroböckerna. I framtiden vore det intressant exempelvis att studera talspråklighet på fras- eller textnivån eller fördjupa sig till stilnivåmarkeringar och deras nytthet i större bild. Till vidare forskning kring läroboksämnet kunde det vara nyttigt att också intervjua läroboksförfattare för att få en mer omfattande bild av ämnet.

LITTERATUR

Primärlitteratur

Ahokas, M., Ainoa, A., Kunttu, M. & Nordgren, A. 2014. *På Gång 9 Texter*. Helsingfors: Sanoma Pro.

Ahokas, M., Ainoa, A., Kunttu, M. & Nordgren, A. 2014. *På Gång 9 Övningar*. Helsingfors: Sanoma Pro.

Blom, A., Friis, M. & Kokkonen, S. 2015. *Megafon 3 textbok*. Helsingfors: Otava.

Blom, A., Friis, M. & Kokkonen, S. 2015. *Megafon 3 övningsbok*. Helsingfors: Otava.

Blom, A., Kaunisto, S., Nyman, S., Paasonen, M. & Salonen, A. 2009. *Galleri. Kurs 6*. Helsingfors: Otava.

Sekundärlitteratur

Alanen, K. 2000: *Ruotsin kielen lukion oppikirjat kulttuurienvälisen viestinnän näkökulmasta*. I verket: Kalaja, P. & Nieminen, L. (red.): *Kielikoulussa – kieli koulussa*. AFinLA:n vuosikirja 2000/N:o 58. Jyväskylän yliopistopaino.

Alaspää, E. 2009. *Le français parlé dans la série Voilà!*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä. Jyväskylä Universitetet. Institutionen för språk.

Andersson, L-G. 1985. *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlsson.

Birch-Jensen, J. 2007. *Från rista till chatta. Svenska språkets historia*. Göteborg: Albert Bonniers Förlag.

Edlund, L-E. & Hene, B. 1992. *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. Finland: Wiken.

Elomaa, E. 2009. *Oppikirja eläköön! Teoreettisia ja käytännön näkökohtia kielten oppimateriaalien uudistamiseen*. Jyväskylä studies in humanities 122. Jyväskylä universitet.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41080/978-951-39-5141-2_2009.pdf?sequence=1 (hämtad 4.6.2016)

Eskola, J. *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta*. I: Aaltola J. & Valli, R. (red) 2015. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tammerfors: Vastapaino.

Forsskåhl, M. 2015. *Finlandssvensk slang*. I verket: Tandefelt, M. (red) 2015. *Gruppspråk samspråk två språk*. Svenskan i Finland – I dag och i går I:2. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Forsskåhl, M. 2005. *Mitt emellan eller strax utanför. Språkkontakt i finlandssvensk slang*. Helsingfors: Helsingfors universitet. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur.

GLGU 2004 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningstyrelsen.

GLGU 2014 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningstyrelsen.

GGL 2015 = Grunderna för gymnasieutbildningen. Utbildningstyrelsen.

http://www.oph.fi/download/174853_grunderna_for_gymnasiets_laroplan_2015.pdf

GGL 2003 = Grunderna för Utbildningstyrelsen.

<http://www02.oph.fi/svenska/ops/gymnasiet/gymnlp.pdf>

Henttinen, H. 2013. *Analyse critique du manuel Parfait! 1*. Pro-gradu avhandling. Jyväskylä Universitet. Institutionen för språk.

Hultman, T. 2010. *Svenska akademiens språklära*. Stockholm: Svenska akademien.

Häkkinen, K. 1994. *Kielitieteen perusteet*. Helsingfors: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hällström-Reijonen, C., & Reuter, M. 2008. *Finlandssvensk ordbok*. Helsingfors: Schildts.

Hällström-Reijonen, C. 2012. *Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag*.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28954/finlandi.pdf?sequence=1> (hämtad 10.3.2016)

Josefsson, G. 2005. *Ord*. Lund: Studentlitteratur.

Josephson, O. 2013. ”JU”. *Ifrågasätter självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Kananen, J. 2008. *Kvali –Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Karjala, K. 2003. *Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 214. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Kiviniemi, K. Laadullinen tutkimus prosessina. I: Aaltola J., & Valli, R. (red) 2015. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teorettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kotsinas U-B. 2007. *Ungdomsspråk*. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 25. Uppsala: Hallgren & Fallfren Studieförlag AB.

Kotsinas, U-B. 2003. *En bok om slang, typ*. Norstedts Ordbok. Stockholm: Norstedts.

Kotsinas, U-B. 1996. *Stockholmslang. Folkligt språk från 80-tal till 80-tal*. Norstedts ordbok. Stockholm.

Kramsch, C. 1988. *Cultural Discourse of German Textbooks in the United States*. I verket: Bredella, L. & Haack, D. (red.): *Perceptions and Misperceptions: The United States and Germany. Studies in Intercultural Understanding*. Giessener Beiträge zur Fremdsprachendidaktik. Tübingen: Gunter Narr.

Lademann, N. 1995. *Gestaltungskriterien für kommunikativ orientierte Fremdsprachenlehrbücher*. I verket: Bredella, L. (red.): *Verstehen und Verständigung durch Sprachenlernen. BFF Beiträge für Fremdsprachenforschung*. Band 3. Bochum: Brockmeyer.

Lagerholm, P. 2008. *Stilistik*. Sverige: Studentlitteratur.

Ljung M. (1988). *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska*. Stockholm: Bokförlaget Trevi AB.

Lpf 94= Läroplan för de frivilliga skolformerna. 1994.

http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publika-tion?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1071. (hämtad 16.3.2016)

Malmgren, S-G. 1994. *Svensk lexikologi. Ord, ordbildning, ordböcker och orddatabaser*. Lund: Studentlitteratur.

Melin-Köpilä, Christina, 1996: *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter*. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 41. Uppsala.

Nelson, M., Henricson, S., Norrby, C., Wide, C., Lindström, J. & Nilsson, J. 2015. *Att dela språk men inte samtalsmönster*. Helsingfors Universitet.

<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/159317> (hämtad 1.7.2016)

Neuner, G. 1994a. *Einführung*. I verket: Kast, B. & Neuner, G. (red.): *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht*. Berlin, München: Langenscheidt.

Neuner, G. 1994b. *Lehrwerkplanung und Lehrwerkgestaltung*. I verket: Kast, B & Neuner, G. (red.). *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht*. Berlin, München: Langenscheidt.

NO= Svenska språknämnden. 1986. *Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*. Göteborg: Esselte studium 1986.

NY= Svenska språknämnden. 2000. *Nyordsboken. Med 2000 nya ord in i 2000-talet*. Stockholm: Norstedts ordbok.

Otava. 2016a. <http://www.otava.fi/oppimateriaalit/luokat7-9/megafon/> (hämtad 10.2.2016)

Otava. 2016b. <http://www.otava.fi/oppimateriaalit/lukio/galleri/> (hämtad 7.5.2016)

Paunonen, H. 2015. *Svenska i finsk Stadislang*. I verket: Tandefelt, M. (red) 2015. *Grupp-språk samspråk två språk*. Svenskan i Finland – I dag och i går I:2. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Patton, M. 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: SAGE.

Reuter, M. 1997. *Översättning och språkriktighet*. Helsingfors: Offset OY Edita AB express Hagalund.

Reuter, M. 2003. *Reuters Rutor 2. Svar på frågor om svenska i allmänhet och finlandssvenska i synnerhet*. Jyväskylä: Schildts.

Sanoma pro. 2016. På gång. <https://www.sanomapro.fi/pa-gang-9-texter> (hämtad 10.2.2016)

SAG 1 = Telemann, U., Hellberg, S. & Andersson, E. 1999. *Svenska Akademiens grammatik, del 1*. Inledning, Register. Stockholm.

SAOB= Svenska akademien. 2016. *Svenska Akademiens ordbok*.
<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

SAOL= Svenska akademien. 2015. *Svenska Akademiens ordlista*. Stockholm.

Seltén, B. 1993. *Ny svengelsk ordbok*. Lund: Studentlitteratur.

Språkbanken. 2016. <https://spraakbanken.gu.se/korp/>

Stenmark, H. 1976. *Finlandssvenska ord och uttryck*. Stockholm: Traffic.

Strömquist, S. 2011. *Vart är vart på väg? Och andra språkfrågor i tiden*. Falun: Norstedts.

Stålhammar, M. 2003. *Engelskan i svenskan. 2. Engelska lånord under 1900-talet*. Göteborgs universitet. Institutionen för svenska språket.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsingfors: Tammi.

Viertoma, J. 2013. *Från gräva upp rabatt till chatta. Förändringar hos ordfördet i svenskläroböcker för årskurs sju*. Kandidatavhandling. Jyväskylä universitet. Institutionen för språk.

Westman, M. 2001. *Språkets myller*. Svenska språknämnden. Norstedts ordbok. Stockholm.

YLE 2011. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/12/29/kun-interrail-tuli-ei-pellekaan-tahtonut-jaada#media=77151> hämtad 13.5.2016